

MOLNÁR ÁKOS

A KINAI LÁNY

Novellák

A Magyar Zsidó Szellemi Közösség Könyvei 2.
PERISZKÓP KIADÁS - 1939

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-136-2 (online)
MEK-17304

TARTALOM
A SZÖKÉS
A HÓ
EMMI
A VIHAR ELVONUL
BEMUTATÓ AZ OPERAHÁZBAN
AZ ÖRDÖG BUCSUMBAN
A KINAI LÁNY

A SZÖKÉS

Óvatosan körülnézett. Hiába, meg kell kísérelni. Ervin három napja influenzás és ki tudja, mikor vetődik újra ide semleges hajó. Vigyázat... Egy teherautó közeledik, de nyomban elhalad mellette. Az egyik raktárház csukott kapuja előtt, hátát a falnak vetve bóbiskol egy csupaszképű, orosz legény. Két idősebb japán civil befordul a sarki teaházba. Katonának, tengerésznek, nyoma sincs. Hosszan beszívja a levegőt, hogy szívdobogása kissé lecsillapodjék és gyors lendülettel végigsiet a hidon, melynek végében, a hajón egy matróz nekitámaszkodva a korlátnak, lomhán szívja a pipáját.

Két kezét összekulcsolta.

- Vigyen haza... - mondta könyörögve angolul. - Hova megy a hajó és mikor?

A matróz kérdőleg húzta fel szemöldökét.

- He? - bökött fel a fejével.

Megismételte a kérést, németül. Érezte, a szeme, az arckifejezése egy agyonhajszott ököré. A mellét majd széjjelvetette az epedés: haza, haza, Ervinnel, vagy nélküle, de haza. A matróz egy rézpénzt húzott ki a zsebéből és feléje tartotta.

- Nem! - könyörgött. - Haza! - És ujjával a hajóra mutatott. - Nem tudok dánul.

A matróz arca kivilágosodott, bólintott és sebesen hadarni kezdett valamit.

- Don't you speak English? - vágott a szavába, mire a matróz vagy háromféle nyelven kérdezett tőle valamit. Nem értette. A matróz krétát húzott ki a zsebéből és ráírta a híd karfájára:

- What language are you speaking!

Hogy ő milyen nyelven beszél?

- English - felelte ámultan.

A matróz széles, szőke, nagy darab fiú, kivette a pipát a szájából és teli torokkal, két kezét csipőre téve, röhögni kezdett. Nem nézve se jobbra, se balra, jóízűen, ahogyan csak egy semleges tud nevetni. Oly harsogó, vidám nyerítésekkel, hogy Géza aggódalmas, hosszú pillantásokat vetett a partra. Persze, ő a táborban tanult angolul a Zádor Jóskától, ez pedig dán kiejtéssel beszél. Ez volt a szerencséje. A matróz szemmel látható gyönyörrel élvezte, hogy ő azt hiszi magáról, tud angolul. Már visszanyomta a pipáját foga közé, de még mindig szélesen mosolygott és kék szemében ártatlan, virgonc derű ragyogott. - English, English, - ismételte, el volt ragadtatva az esettől. Géza hátán végigsistergett a türelmetlenség. Az ég szerelmére, akarta kiáltani, majd a hajón, majd utazás közben ne vessünk. - English? - kérdezte tőle a matróz, fejét félrebillentve és hamiskásan ráhunyorítva. - English!! - adta meg önmaga, határozottan a választ. Ujra kivette a pipát a szájából és megint égrengető hahotába fogott. A fiú ernyedten, lesujtva állt, az járt a fejében, mit felel a japán parancsnoknak, ha kérdőre vonják. Ám felelhet bármit, szökési kísérletnek minősítik, hogy rálépett egy dán hajóra és egyhavi szigorított zárkára ítélik. A matróz, egyre mosolyogva, megveregette a vállát és a mögöttük levő alacsony vasajtóra mutatott. Megmagyarázta neki, hogy ma este indul a hajó Kopenhágába és ha besötétedik, ugorjon be ezen az ajtón.

- Ugrani, - magyarázta szótagolva és mutatta a kezével, lábával. - Nem lépni, ugrani! - Ekkor léptek közelítettek, intett neki, hogy villámgyorsan tűnjön el, maga pedig ismét nekitámaszkodott a korlátnak és a pipájának. A fiú két ugrással lent termett a parton. Cigaretára gyujtott

és lassan elsétált a hajó mellett; alaposan szemügyre vette, hogy este rátaláljon. Tízezer tonnás lehet, búza, vagy rozs-szagot érzett rajta. Viszi, vagy hozza a gabonát? Neve: Refshaleöen. Ki tudja ezt megjegyezni? Micsoda derék gyerek ez a matróz! Ha már pénzt nem adhat neki, hisz húszezer rubel még egy dán koronát se ér, legalább egy kedves ajándékkal viszonzhatná irgalmasságát. Ekkor mintha hurkot vetettek volna a nyakába, megtorpant. Tágra nyílt szemmel bámult maga elé. Hogyan? Itt áll Vladivosztok kikötőjében, miután megtárgyalta, hogy minden teketória nélkül hazaviszik...? Három évi fogság után hazakerül Budapestre, egy olyan országba, ahol csöngetnie kell a feje fölött az ágyban és behozzák a reggelijét, ahol szülei várják egy háromszobás lakásban, ahol magyarul beszélnek és az uccán járhat-kelhet és minden feliratot megért... Hogy tárt karokkal berepül egy tündéralom kellős közepére és az álom maga szakadatlan, akár az élete, sőt elválaszthatatlanul egybefolyik avval? És nem képzelgés, hogy itt áll Ázsia csücskéjén, e savanyú és olajszagú kikötőben és e mocskos, esőverte épületek nem lengő, horpadt színpadi diszletek? Visszatekintett. A hajó orrát már eltakarta egy orosz vontatógőzös, melynek orrában egy sárga macska nyujtózkodott, hosszan végiglapulva szétvetett lábain; egyenes farka mereven szögelt a levegőbe, mint egy felkiáltójel. Tehát e szent pillanatban egy macska és egy hasonlat foglalkoztatja... És hazakerül Pestre... Oh, a dolgok vak értelmetlenségébe bele kell örülni, e hányódásba és a reményekbe és gyötrelmekbe...

Futott vissza a táborba. Túl sokat ögyelgett a parton, amíg rászánta magát, hogy megszólítja a matrózt. És ha öt percet késik, egy hétre megvonják tőle az egy-egy órai szabad sétát délelőtt és délután. Lihegve érkezett, négy perc késéssel. A kapunál a japán altiszt mellett a cseh légió egyik káplárja segédkezett, mint tolmács és segédhajcsár. A japán intett a tolmácsnak. A cseh káplár teli tüdővel ráordított, németül:

- Hol járkal maga? Nem tudja maga, hogy egy óra az ideje?

Elsápadt tehetetlen szégyenében és dühében. Nem, ezeket az ordításokat, szabályokat, ráncigálásokat évek sora óta, nem lehet ezt túrni. És e külön kínzás, hogy cseh porkolábokat tesznek a monarchiabeli tiszték fölé. Vigyázz! - csitította magát. Csak még egyszer kell meglapulnod, talán utoljára életedben. Mereven összecsapta bokáját.

- Holnap - ordította a káplár - kihallgatásra jelentkezik. Megértette?

Az utálkozás és a förtelem mint egy hideg lepedék végigludbörzött a testén, a ki nem mondott szavak csontszilánkja majd szétfeszítette a torkát. Elfulladva sietett tovább. Majd széles mosoly hömpölygött fel a mellében és mint egy kalitkájából nyílegyenesen kisüvítő madár, úgy röppent az égnek egyetlen sugárban minden elkeseredése. Utoljára, te fiú! Hisz holnap, a kihallgatás idején már a Koreai szorosban hajókázol a bankbéli íróasztalod felé, fütyülve a szabályokra, az üvöltésekre, a parancsokra...

- Hogy vagy? - hajolt Ervin fölé.

- 38.2... Hatkor 39.5 lesz... - felelte mély sóhajjal a feketebőrű, csontig soványodott hadnagy. Szeme fehérjéből, mely mintha porcellánból lenne, előreugrott lázas, fekete szeme. Hosszú, száraz ujjaival megragadta barátja kezét. - Mi történt? Mért lihegsz? Valami történt?

Géza elfordult, hegyes, szőke körszakállát tapogatva. Szóval így végződik! Nem, erre gondolni se mert volna. Hogy a százszor megbeszélte, átrágott tervek így puffanjanak el a semmibe, ily szégyenletes, gyalázatos módon? Ha elmondaná Ervinnek, mi történt, hogy hazaviszi egy dán hajó, a fiú, aki félőrvült, mint mindnyájan itt a táborban, sírógörcsöt kapna és hogy visszatartsa, kiordítaná a titkát a világba. Hogy Ervin nélkül miképp fogja elviselni az életet, erre gondolni se lehet. De nem is szabad rágondolni.

- Igen... - szólt hanyagul. - Elkéstem... Majdnem lekentem kint egy pofont...

A beteg szeme szögletéből élesen, gyanakvóan figyelte. Majd tehetetlenül bólintott.

- Ne nagyon ugrálj... Ezek a sárga dögök nem ismernek tréfát...

Leült Ervin ágyára, megfogta a barátja kezét. Fogságba kellett kerülnie, hogy megtudja, a barátságának ily foka is elképzelhető. A melle nehéz volt.

- Csakugyan forró a kezed, - mormogta. - Felolvasok valamit, jó? Vermes kapott egy új német regényt...

Oly lassan mult az idő, mintha a nap ma vonakodnék bejárni kiszabott útját. Már mindnyájan végeztek volt az ebéddel, amikor ő még mindig az asztalnál ült. Később óránként, unottan, fanyalogva kiballagott az udvarra. Mintha szemernyivel se mozdult volna a nap. A feje búbja viszkedett, a válla meg-megrándult, úgy érezte, az arcbőre alatt új arca képződött és a felső csak lárva. Semmit nem vihet magával az éjjeli szekrényéről, se könyveit, se a naplóját, se éveken át gyűjtött „emlékeit”. Valakinek feltűnhetne, hogy féltett kincsei hiányzanak és a szökését megszenvedti az egész tábor. Így pedig azt hiszik, hogy a tengerbe fulladt. Lehunyt szemmel feküdt az ágyán, alvást mímelve, a homlokát kiverte a lucskos verejték, izgatottságában valósággal szikrák keringtek együtt a vérével. A teremben ki-bejártak fogolytársai, Ervin nehéz lélekzettel szuszogott. Jegyezd meg jól, fiam, e zajokat, mert soha vissza nem térő hangok ezek, Szakloncay egyhangú füttyürészése, mely szomszédait olykor őrzöngő dühre korbácsolja, Zádor Jóska fennhangon olvasott angol gyakorlatai, melyek összeolvadnak a Benedek társadalomtudományi szemináriumával, a terem tulsó végében Révai halk mandolinpengetése és az a sok apró, idegtépő zaj, amit akkor is hall az ember, ha csend van, mert a deszkafalak úgy szívják be és sugározzák ki magukból folyvást e hangzavart, akár a nap hevét. Felugrott.

- Pokoli hőség van itt... - lihegte.

- Mi van veled? - kérdezte Ervin és szeme fehérjéből szimatolva tűzött ki a szeme.

Géza maga elé tekintett. Két kezével végigtörülgette arcát, homlokát.

- Talán megkaptam én is az influenzát... - mondta.

Rövidesen egy sötét emberi alakzat behúzott nyakkal, meggörbülve fut végig a hajóhídon, beugrik egy ajtón és figyel, mikor hallja a hajógépek dübörgését. Ez a sötét alakzat ő; Kövess Géza utazik Budapestre. Eh, ki hiszi ezt a képtelenséget? Nyugalom! Kisétált az udvarra. Az egyik sarokban négyen lovagias ügyet tárgyaltak. - Indítványozom, hogy az esetben... - hallotta Kemenes rekedtes hangját. E hang, tudta, e pillanatban merevedett benne örök emlékké. Ketten sétáltak el mellette... - mint Ausztria közjogi beren... - magyarázta Bálint a Löwynek, aki oda se figyelve egy szájharmonikát próbálgatott. A leszálló nap hosszú árnyékokat vetett, a szürkés-sárga fényekben éles körvonalú, fekete, tömör árnyak tengteklengtek, testük nyomán sűrű sávok maradtak a levegőben, amint tovavonták a róluk kialakult véleményeket. A fiú most megszerette őket. Kitárt karral szeretett volna feléjük rohanni: Barátaim, kedveseim, Isten áldjon benneteket... Leült egy padra, fejét a kezébe temette. - Mi különbség a mormota és egy ceruza között? - telepedett melléje Kvapil. - Hagyj békén, ökör... - mordult rá. - Ah, hadnagy úr, - nevetett a bécsi zászlós - rossz kedélyhangulat? Auch gut! - felállt és beléakaszzkodott egy horvát hadnagyba.

Most úgy érezte, villámgyorsan hanyatlik a nap. Kicsit büszke volt magára, hogy Ervint sikerült távortartania érzéseitől. A tiszt lelkiereje, hallotta az önkéntes-iskola parancsnokának szavát, többet ér egy géppuskánál, ezt jól tanulják meg! Bement a terembe, fejébe csapta sapkáját.

- Mennyi? - kérdezte.

- Mendegél felfelé... 39.1...

- Ez a kulmináció. Holnapra kutyabajod... Járok egy kicsit, szervusz...

Tudniillik merő ostobaság arra gondolni, hogy ő utazik haza, ez az oka, hogy hideg józansággal tud Ervinre gondolni. Mért ne tréfálkozna a matróz egy ágrólszakadt, tehetetlen szegény ördöggel? Annál inkább, mert amúgyis nyakon csípi őt az utolsó percben. Mire a kikötőbe ért, besötétedett. Óvatosan lépegetve, figyelve és fülelve haladt a parton. A hajóhídon ugyanaz a matróz állt, megismerte a figuráját, amint ott állt nekitámaszkodva a korlátnak, mintha azóta se mozdult volna. Mikor megpillantotta a lassan sompolygó, behúzott nyakkal közelgő alakot, hirtelen eltűnt. Géza végigsurrant a hídon, szinte a levegőben lebegve, de az ajtó előtt, mely nyitva volt, mint egy fekete sírgödör, visszariadt. Ide kell ugrania, e vak, tátongó lyukba? Behunyta szemét, széttárta karját és belevetette magát a mélységbe. Boldogan érezte, e pillanatban maga is láthatatlanná vált, mintha maga is a sötétség egy kivált részecskéje volna, mely belesimul végre az őszanyagba.

Üres zsákok halmára esett, tompa, fojtott, gabona-szag vette körül. Elcsukló hangon felujjongott, bár tudta, hogy mindez nem igaz. Így maradt, hasonfekve, szétvetett karral-lábbal, beléolvadva a tömör, áthatolhatatlan feketeségbe. Mintha attól tartana, meglátja valaki, ha feláll, vagy megmozdul. Így maradt, mert nem ő az, aki itt fekszik és nincs joga ahhoz, hogy egy idegen ember végtagjaival és mozdulataival rendelkezék, elég baj, ha egy idegen szív eszeveszett zakatolását érzi a magáénak. Bár a hajógépek zakatolását érezné már. Észveszejtő türelmetlenség lobbant fel benne. Mire várnak még, hisz az utas beszállt? Amíg meg nem indulnak, addig nem szakad el a köldökzsinór, amivel a parthoz van fűzve... Oh, nem, hamis a kép, hisz végkép kiszakadt ő a napvilágra és e környező sötétség fényesebb a vakító napsugárnál... Felállt, óvatosan tapogatódzva próbált tájékozódni. Négy-öt lépés után tömött zsákhalmokba ütközött. No, nem baj. Várjuk az indulást. Ujra leheveredett, a feszült izgalomban töltött nap után elernyedtt, mintha a testét összetartó izmok, inak, idegszálak mind megeresztekedtek volna és tompa kábulat közelített feléje. Mohón szívta a bódító felhőt, nem, nem volna kedve ellenére, ha a Koreai szorosban ébredne fel holnap reggel...

Fülrepesztő csattanásra ébredt, riadtan felugrott. Egy vasajtó pattant ki a hajó oldalában és vakító sugarakban tódult be rajta a hajnali napfény, mialatt kínai munkások egy hidat fektettek le a partról az ajtóba. A rémület elszörnyesztette: a napfény opálos fátyolán keresztül a vladivosztoki vámépület mocskos, sárga tömbjét pillantotta meg. Menekülni, elbujni, de hova? A hajó legmélyebb ölében volt, emeletnyi gabonás zsákhalmok között, egy kisebb szobányi üres helyen. A két kínai máris észrevette és kárörvendező vigyorgással közeledett feléje. Rákiabáltak és kifelé mutogattak. Hogy ő innen kimenjen? Azt el nem éri emberfia. A térde reszketett, veríték csurgott a homlokáról, kézzel-lábbal magyarázta, hogy ő itt marad. A kínaiak tanácskozni kezdtek. Tudta, hogy ez pénzt jelent. Pénzt, Uramisten. Száztízezer rubelje van, amiből negyven cigarettát lehet venni. Odaadta a pénzt és kiforgatva zsebeit mutatta, hogy nincs több. Az egyik rabló kiszaladt és egy tekintélyesebb felügyelőfélével tért vissza. Hárman kezdték most tárgyalni az ügyet, hadarva és izgatottan. Állati düh kerekedett benne, mert a sorsa fordul meg most e bitangok tanácskozásán és így van a sorsa négy esztendő óta idegen emberek kezében, akik kényük-kedvük szerint lökdöshetik ide-oda, mintha agyveleje egy kiszikkadt fadarab lenne, egy olyan agyvelő, mely irányító erejét rég elvesztette. Érezte, a pusztá kezével ráront e három szörnyetegre, aztán vonszolják partra, adják át a tábornak, zárják be, végezzék ki, de bizonyosságot akar, egy végérvényes, fellebbezhetetlen ítéletet, hogy elveszítse végre öntudatát. Nem kapta meg. A felügyelő egy-egy bikaerős pofont mért ki a két kínainak, akik támolyogva kullogtak a partra, aztán megveregette a fiú arcát, hátravonzolta a szobaszerű lyuk mélyére és értésére adta, hogy maradjon itt. Végül mint egy operettben, kecsesen meghajolt előtte és kezét a hátán összekulcsolva, kilibbent ő is

a partra. Ekkor már kezdték behordani a zsákokat. A zsákokkal befalazták őt. Ez a kínai tehát jó ember volt, ennek következtében most hazajut Budapestre. A matróz is jó ember volt. A macska az macska, a szunyog az szunyog, de micsoda az ember?

Nekitámaszkodott a helyiség vasfalának, kimerülve és lehorgasztott fejjel, a savanyu izzadság kimarta egész testét. Most tehát körülbelül biztos, hogy utazása megkezdődik. De mikor? Félreértette a matrózt, vagy az nem tudta a hajó hátralevő munkarendjét? Éhes is volt. A matróz nem jelentkezett. Hogy is tehetne volna, hisz magatartása tisztán elárulta, hogy tiltott dolgot művelt, mikor a hajóra becsempészett egy idegent. Ha már elindult a hajó, a kapitány nem dobhatja őt a tengerbe. Ellenben... Belényilalt a rémület. A tengerbe nem dobhatja, ellenben kiszolgáltatathatja Japánnak. Vladivosztozk Japánnak körülbelül a közepével van egy vonalban, addig nem adhat életjelt magáról, míg a hajó el nem haladt Japán mellett. Két vagy három napig teszi meg ezt az utat egy középnagyaságú teherhajó? Étlen-szomjan, két lábon állva, befalazva, kibirja-e két napig is? Kiáltson a kínaiaknak, hogy dobjanak be neki élelmi-szert? Hogy magyarázná meg? És ki fizetné? Nyolc-tíz kínai hordta a zsákokat, tán akad köztük rossz ember és a felügyelő tán rég teázik a parton? Ceruzájával beleszúrta a zsákokba. Búza ömlött belőlük. Ez lesz tehát a tápláléka. Karját szigorú tekintettel összefonta. Kiegyenesedett. Az utolsó megpróbáltatás. Tegnap a mély lyukba való ugrásról vélte ugyanezt. Ha holtra senyved itt, ha halálra kínozza az éhség, szomjúság és fáradtság, akkor is marad, mert Budapestre akar jutni, leülni íróasztalához a bankban, csöngetni a reggelijéért. Minden álló nap más és más ételt akar enni, naponta fehéreneműt váltani.

Mindennek pedig ára van.

Meredten állt. Kitartás. Ötféle helyzet között válogathat. Merev tartás, ugyanez hátratámaszkodva, görnyedt pihenés, ugyanez hátratámaszkodva és félguggolás, mert térdét nem tudja egészen behajlítani. Ez az öt főhelyzet, amiken belül kisebb-nagyobb változatok még elképzelhetők. Nem olyan nehéz feladat. Erő és ideg dolga. Meglesz. Olyan időket élünk, kérem-alássan, melyek emberfeletti teljesítményeket csíholnak ki még a bankhivatalnokokból is. Állát leszegette, karját összekulcsolta, nagyokat fújta maga elé, mint egy díjbirkózó a mutatványosbódé emelvényén. Van itt erő és kitartás, barátom.

A sötétség egyre vastagodott körülötte, majd a munkások motozkodása megszűnt, az ajtó becsapódott, - a zsáktorlaszon keresztül tompán verődött ide a zaja - mire ismét a tegnap esti áthatolhatatlan sötétség vette körül. Nagy a különbség közte és a halottnak vélt között, aki sírjában magához tér. Ostobaság összehasonlítást tenni. A helyzet kellemetlen, de ideiglenes. Végső esetben felmászhat a zsákokon is, a kis ajtóig, ha nem hallják meg a dörömbölését a vasfalon keresztül. Nekirugaszkodott. A kőkemény, síma zsákok egykedvűen visszalökték. Még egy mód van! Kilyukasztja a zsákokat, maga alá ereszti a búzát és így emelkedik fel az ajtóig. Igen, ha közben be nem temeti a búzatömeg. Mert nem ő emelkedne feljebb, hanem ellenkezőleg, belesüppedne a búzába.

Máris elfáradt. Öt perce, tíz perce, vagy egy órája, hogy megszűnt körülötte a mozgás? És még el sem indult a hajó. Időmérésről persze szó sem lehet. Micsoda ostobaság volt, hogy szakállt növesztett, most az állán mérhetné az idő múlását... Ha itt pusztul, azt annak köszönheti, hogy a matróz oly kitűnően mulatott az ő angolságán. Valamint, hogy a pofozkodó kínai is jó ember volt. Amerre fordul, az idegen akaratok kénye-kedvébe ütközik és nagy-szerű, jelképes sír ez, mert épp úgy ütközik itt is e konok, zömök zsákokba. Durva káromkodásokat mormolt, a foga megcsikordult. Nyugalom! Kihúzta magát, keményen, katonásan. Mához egy hónapra kapucinert iszom egy Andrásy-úti kávéházban. Feltéve, hogy elindul a hajóm.

Számlálni kezdte a másodperceket. Hatszázig jutott, ez tíz perc. Tovább: hatezer, ez egy óra és negyven perc. Csüggedten abbahagyta. Megy, vagy áll a hajó? Az idő hetek óta gyönyörű,

tán a tenger is síma és nem érezni a hullámverést. Sohase utazott még tengeren, de úgy tudja, hogy a hajófenéken érezni legkevésbé a hullámzást. A gyomra korgott. Persze, hisz rég elmúlt a reggelizés ideje. A tábor minden zugában tudják már a nagy ujságot, hogy Kövess Géza, a harminckettes hadnagy eltűnt. Ervin meredten fekszik, száját összeszorítva, nehogy előntse a zokogás, feketén csillogó szemét körüljáratja, úgy figyel a legkülönbébb találgatásokat, mert ő tudja egyedül, hogy barátját halálos szerencsétlenség érte. Hogy megszökött nélküle? Haha, könnyebb felhőrpinteni a Csendes Óceánt, mint róla ezt feltételezni... Szegény, boldogtalan Ervin... És kárörvendő, széles vigyorgás húzódott az arcára. No nem, dehogy, védekezett, jókedve pusztán a temetési gyülekezet vídamsága, az a jólismert s önmagunk előtt szégyenkezve takargatott mosoly, hogy nem mi fekszünk a halott helyén. Ervinnel érzelmileg épp oly szorosan van összekapcsolva, mint annakelőtte, csak éppen ő kiúszott és felkapaszkodott a partra, mert mostanság az a divat, hogy körömmel és foggal... Mi ez? Alig észrevehető, halk lüktetéssel remeg a hajó. Örömeben elfütyentette magát. Tehát mégis? Tán már jóideje, hogy elindultak és ő nem vette észre! Mellét előntötte az öröm, a napfényes, tiszta boldogság és gomolygásával majd elfojtotta a szíve dobbanását. Igen, vakon és süketen álldogálunk, de az emberfeletti erők olykor kegyesek is hozzánk. Állt és várt, hosszan figyelve e távoli, kedves remegést. Ujjongása csak akkor csillapodott le, mikor egy darabig sebes, vad lecsusszanásokat és felröpítéseket észlelt, mert tengeri betegségtől tartott, de később nyugodtabb zónákba érkezhettek, mert ismét csak a hajótest halk remegése árulta el, hogy haladnak.

Az éhséget most kevésbé érezte s ez jó volt, mert nem tudta rászánni magát, hogy búzát egyék. De irgalmatlanul kimerült volt máris. Az idő a végtelenbe nyúlt, evvel párhuzamosan, de ellentétes irányban húzódtak lassan vissza a gondolatai: csapongási területük egyre szűkült és végül összetöpörödtek egyetlen pontban, a testre való meztelen figyelésben. A szűrő sötétségtől káprázott a szeme, a hátát is fájlalta, az ötféle helyzetet és azok változatait számtalanszor sorra vette. Majd hirtelen, helyzetéről tökéletesen megfeledkezve, nagy erővel lépni akart, de a zsáktorlasz, mint egy ökölvívó, durván visszalökte. Legalább széjjelvethetné a lábát. Nem. Egyenesen kell állnia.

Állt, állt, az idő kiterjedt a szurokfekete sötétségben, mégsem múlt. Bár néha az volt az érzése, mintha már két nap is lefutott volna. Próbálta maga elé idézni a térképet. Vajjon hol járhat a hajó? Elhaladt-e a mulatságos nevű szigetek magasságában, Hekurasima és Nanacusi-ma mellett, ahol az a kis félsziget emelkedik ki Japán térképéből, olyan, mint egy begörcbített ujj? A háta majd beszakad, de az a tudat, hogy nemsokára a Koreai szorosban utazik Budapest felé, kell, hogy erőt adjon a testének.

Végtelen időnek kellett már elmúlnia.

A szája lepedékes volt az éhségtől, összerágott néhány búzaszemet és undorral lenyelte. Hátha jó ember a kapitány és nem teszi partra Japánban, ha most életjelt ad magáról? Csak éppen nem szabad megkockáztatni. Nem lehet különösen kegyes lélek, ha a matróz ily titokban lopta őt a hajóra. Hátradőlt, majd előre, majd jobbra-balra, minden helyzetben addig, ameddig ezerig számlált. Szédült, a térde meg-megrogyott. Az agyában olykor színes villanások, melyek széjjelfutnak, majd összezsugorodnak, kinyílnak és örült sebességgel forognak. Kihúzta magát, majd ernyedten, hanyagul állt, majd féllábon, de térdét nem tudta egészen behajlítani. A verejték csorgott róla, ingre, alsónadrágra vetkőzött, ruháját maga alá gyűrte, később a nyaka alá tette a kabátját, ráhajtotta a fejét, ez is nyújtott némi változatosságot. Közben nyilván elaludt, mert arra riadt, hogy Ervin feje közeledik a távolból, hosszúkás, barna arcából, mint két fénysugár lövel a szeme fehérje, a fej egyre közelebb nyomul és növekszik, majd óriásivá dagad, a száját kitátja és ő behull a feketepiros nyelv és a zaka-tolva őrlő lapátfogak közé. Az iszonyat felborzolta hátán a bőrét, megdörgölte a szemét és

belebámult a sötétbe. Ébren volt. Egy marék búzaszemet beletömött a szájába, lassú rágcsálással, mint ahogy a tehén kérődzik, péppé zúzta és lenyelte. Néhányszor megismételte a vontatott rágást, evvel is telt az idő. Észrevétlenül hullt bele újra egy tompa, álomszerű kábulatba. Mikor magához tért, olybá tűnt neki, mintha egy hete elhagyta volna kuckóját a nagy teremben. A rossz levegőt még bűz is rontotta, a lába kezdett merevedni, topogott, gyorsan váltogatva lábát és nagyokat szuszogott közben. Amikor úgy érezte, rögtön dörömbölnie kell, mert elveszti öntudatát, még egy kis haladékat adott magának és kiderült, nincs olyan fáradtság, amit meg ne lehetne tetézni egy kicsit. Álom és ébrenlét összefolyt az agyában, a feje olykor megdagadt, szétdömöckölte maga körül a zsákokat, kifeszítette a kis vasajtót és hosszan kinyúlt rajta lélekzetért. A végtelen vizen siklott a hajó, a domború, méltóságteljesen hajlékony ólomlemezek között, melyeken csillogva tükröződött a napfény, a mérhetetlen kiterjedésű víz az égboltba folyt, partnak nyoma sem látszott. Az elefántnyi fej beszippantott egy métermázsza friss, sós levegőt, majd összezsugorodott, mint egy kilyukadt léggömb és visszahullott a forró bűzbe. Az összegyűjtött finom levegőből nem maradt benne egy szemernyi sem.

- Segítség! - ordította, mint egy vízbefúló és öklével vadul csapkodta börtöne vasfalát - megfulladok... Halló, egy ember van itt... Nyissák ki, halló... - és ekkor egy roppant erejű lendület kapta a szárnyára, mert egy daruval a partra pottyantották, a friss levegő tömény sűrítéssel tódult a tüdejébe és felüdítette, mint egy hideg fürdő, ám mindenfelől japán katonák futottak feléje, közrefogták és vitték vissza tömlőcébe...

Csuromvizesen, dideregve ébredt. Reszketve tapogatta a kőkemény zsákokat. Igen, ébren van, de egy lassú teherhajón és bár múlik az idő és óriás tömegéből folyton letöredezik egy porszemnyi, igen óvatosságnak kell lenni. Olyan itt az idő, mintha egy légy garázdálkodna egy hatalmas sajtkorongon! De amit lenyelt a sajtból, az örökre elveszett, lám, ez vigasztaló gondolat és éppen az a baj, mert a vigaszt és reményt kéne kiirtani a fogalmak közül. Nélkülük kevesebbet bírna az ember és kevesebbet kínlódna... A kimerültség ismét elernyesztette, újból elnyomta az álom, többször felriadt és elaludt, majd kimeredt szemmel állt a szurokfekezettségben, görcsök kínozták, a megemésztetlen étel kódarabként feszítette a gyomrát. Súlyos visszaélés írásztaluk mellől elcipelni az embereket és élve bedugni őket gabonás-zsákok közé. Amikor csakugyan dörömbölni és ordítani kezdett, azt hitte újból álmodik, oly ismerősnek tűnt fel neki ez a helyzet. Majd zűrzavaros hangok feleltek neki és fekete alakok imbolyogtak fölötte villanyos zseblámpák fényében, de csak akkor kezdte hinni, hogy belépett a valóság bűvkörébe, mikor elgémberedett lábaival nagy ügyel-bajjal felmászott a leeresztett kötélhágcsón.

A világosság elvakította. Két karját, mint tapogató csápokat maga elé szúrva, támolygott előre, de az éles, sós levegő eszelős, vad nevetést kavart fel benne: a szabadban van és szabadon. Elcsuklott és elvágódott a padlón, a matrózok utálkozva emelték fel a piszkos, bűdös, falfehér, csapzott szakállú embert és egy nyugágyba fektették. De ő szélesen mosolygott az erős férfikarok között, ő, hisz jók az emberek, ha a vérszomjas hatalmak nem parancsolják rájuk a gonoszságot. Hunyorgatva, pislogatva próbálgatta a szemét és kezdte felfogni a német és angol szavak értelmét, mert a tengerészek körülállták és izgatottan kérdezték, kicsoda, hogy került ide, mit akar, majd egyikük - Géza ráismert pártfogójára - konyakot és tejet hozott és gyöngéden megitta. A boldog valóság próbáljon ezentúl versenyre kelni a legszebb álommal... Közben nem kerülte el a figyelmét, hogy a matrózok halkán kuncognak, sőt itt-ott hangosan nevetnek, még pártfogója is vigyorogva nézi. Lassan kinyílt a szeme, némi természetellenes mozdulatlanság is érződött a levegőben, körültekintett.

Vladivosztozk kikötőjében állt a hajó.

Más helyütt ugyan, de itt, a kikötőben, egy hajításnyira a parttól. Egy szemvillanással átfogta a kétemeletes, piszkos postahivatal és a dokkiroda barna épületét, a parton egy japán tiszt hosszan füttyent a kutyájának, mely behúzott farkkal rohan feléje, egy daru ismert tétovázó mozdulatával helyez a partra egy szorosan átkötözött óriás, fehér göngyöleget. Vladivosztok. Előrehajol, két kezével belekapaszkodva a nyugágy kartámlájába. A matrózok most teli torokkal kacagnak, közben egymás szájából veszik ki a szót, úgy magyarázzák, mi történt. A szaggatott mondattöredékek, mintha egy-egy tűt szúrnának a körme alá. Nekiindultunk... félóra múlva rettentő vihart jeleztek... gyorsan vissza, mielőbb a kikötőbe... De nincs baj, mingyárt indulunk... feltéve, hogy a kapitány... mert az aztán nem ismer tréfát...

- De a gépek... - vetette közbe, mintha vitáról lenne szó, amelyet érvek eldönthetnek. - Hisz szakadatlanul remegett a hajó...

- A kazán... - nevettek a matrózok - a fűtést nem lehet egy napra abbahagyni...

A kapitány akkorát ordított a jelentést tévő naposra, hogy az hátrakapta a fejét, mintha arcul-ütötték volna. A köpcös, vérmes ember öklével döngette az asztalt, arca vörösre dagadt.

- Hát mi az én hajóm? Menedékház csirkefogók számára, ahová minden jött-ment befurakodhat?... - És öklét rázogatta. - Agyonlövetlek benneteket, kutyák... Majd megtanítlak benneteket, mit jelent őrsegen állni...

A napos érezte, valami nincs rendben a kapitány dühe körül, mert egy szóval sem kérdezte, ki volt őrsegen, mikor a szökevény a hajóra lopódzott. De magyarázatot egyelőre nem talált. A kapitány káromkodva, dülva-fülva jelent meg apró, peckes lépteivel a fiú előtt. Közben számítgatta, mibe kerül egy ember élelmezése négy hét alatt, ha együtt eszik a legénységgel. A tragikómikus eset mélyen megindította. Egy fogoly tiszt ezer ügyel-bajjal belopja magát a zsákok közé és hiába tölt harminchat órát egy irtóztató börtönben... Az ellátása alig kerül harminc koronába, ha a társaság nem vállalja, legfeljebb a maga zsebéből fizeti. Csak éppen, ha elnézőnek mutatkozik, legközelebb valamennyi embere hoz magával szökevényt, amit, fájdalom, mégsem lehet megengedni.

- Mit gondol maga, mi az én hajóm? - recsegte németül a fiú szeme közé. - Azt hiszi, ide mindenki ingyen besétálhat, aztán hütyty! utazhat Európába? Takarodjék innen, ahonnan jött, értette? Mit tud mentségére felhozni?

Géza felállt. A melle elszorult útálkozásában, de most önmagát útálta. Megalázkodjék újra, újra higgye, hogy „most utoljára”? Hányszor rivalltak rá ugyanígy az utóbbi esztendőben, hányszor túrt így, némán és tehetetlenül. Hogy ő visszamenjen a táborba és szökéséért még szenvedjen is? És Ervin szeme elé kerüljön? Pihenni akart, hogy öntudatát kikapcsolja és ne tudjon semmiről.

- Kapitány úr... - mondta minden porcikájában remegve. - Vagy ád tüstént egy ágyat, vagy megyek...

A matrózok felszisszentek. Állat! gondolta a kapitány, most akarsz hősködni? Kérlelj meg, itt, a matrózok előtt, te boldogtalan...

- Mit gondol maga, - ordította - kivel beszél? - És jelentőségteljesen hunyorított. - Azt hiszi, *célhoz jut* a szemtelenségével?

A fiú összeharapta ajkát. Most nyakon ragadni ezt a hájas, dagadt fickót, aki nem hálálkodik óránként az istenének, hogy semlegesnek született és bedugni egy napra a zsákok közé. Szóval most *rossz* embert vetett feléje a sors. Ha *jót* vetett volna, nem lenne semmi baj... De viselkedésében van valami furcsa, hátha *jó* a kapitány, csak ő nem veszi észre, mert érzékei

eldurvultak e szörnyű évek alatt?... Nem, elég volt, mindörökre elég volt e pokoli hányódásból...

- Nem leszek terhére, kapitány úr... - felelte büszkén és a kis hajóhíd felé indult. A kapitány elképedten bámult utána, nem jutott eszébe a helyes szó, hogy szilárdságának látszatát fenntartsa, de egyben visszahívja ezt a szerencsétlen fickót.

Mikor a fiú átvette magát a korláton, rémülten felkiáltott. Mindnyájan odafutottak, mindössze néhány másodperc telt el, amíg kötelet hajítottak utána. A kötelet azonban nem ragadta meg az idegen, nem is láthatta, mert nyomban alábukott. Csónakot sem kellett leereszteni, mert egy orosz parasztasszony zöldségáros-ladikja jött sebbel-lobbal, az asszony látta a lezuhanót és evezőjével tapogatott utána, sőt két matróz csákyákkal kötéllel leereszkedett a zöldségáros csónakjába és jóideig kutattak a vízbefúlt után. De a test nyomtalanul eltűnt.

A HÓ

El kell végre mondanom, hogyan jutott révbe egy Einhard nevű fiatalember, nem is olyan régen, Károly császár és király korában, aki több mint ezer esztendővel ezelőtt uralkodott, megverte Aquitania királyát, Hunoldtot, Longobardia királyát, Desideriust, Forumiulium herceget, Hruodgaust, de még temérdek királyt és herceget győzött le, birodalma az Óceántól a Duna nevű folyóig és az Eidertől a Volturnóig terjedt és igen bölcsen, kedvesen, jókedvűen uralkodott mindhaláláig.

Holott képzelhető, hogy mestersége sok vesződséggel járt. Nyilván gondjai tették, hogy oly rossz alvó volt szegény, hol aludt valamicskét éjszakánként, hol nem, ilyenkor olvasgatással virrasztotta át az éjszakát, vagy ide-oda sétálgatott pompás hálótermében. Nyáron kikönyökölt a balzsamos éjszakába, télen el-elnézte a havas világ fehér pompáját. A gondoktól gyötört hatalmas uralkodó a családjában lelte igazi örömét és bár három jó feleségét fiatalon eltemette, a negyedik gondoskodott arról, hogy magva ne szakadjon felséges vérének. Már mint a maga felséges vérének, mert ami a királyt illeti, ez a nagy gondoskodás merőben felesleges lett volna. A négy feleség vagy huszonöt gyereket hozott a világra s ezek mind a palotában laktak, ahol olyan viháncolást, kergetőzést, muzsikálást csaptak, hogy ha a munkától kimerült uralkodó bement közéjük, legott eltűnt minden ború a homlokáról.

A király és császár erős és okos ember lévén, módfelett szeretett egyedül lenni; elgondolhatjuk tehát örömét, ha családja körében mindig az a boldogító érzés vett rajta erőt, hogy a maga megosztott, huszonöt formában megújult, ifjabb lénye veszi körül! Ezért nem adta férjhez egyik leányát sem és nem engedte fiait megnősülni. Azt kívánta, hogy aki belőle fakadt, ott legyen mindig körülötte, jóllehet, tudta, hogy soká már nem tarthat ez a boldog állapot. Mert nincs az az atyai szeretet, vagy tekintély, amely meggátolhatná a fiókák repülését, ha azok egyszer szárnyra kaptak.

Élt pedig Aachen városában egy Einhard nevű húsz éves ifjú, aki a nevezetes fuldai kolostorban, szent Bonifácus vértanu nyughelyén nyerte kiképeztetését és oly gazdag és sokirányú tehetséget árult el, hogy Baugolf apát idehozta, a királyi udvar közelébe. Szerette volna, ha a király veszi pártfogásába, mert az ifjú nemcsak a klasszikus művek ismeretében, az aritmetikában és az építő tudományban tett szert kiváló tudásra, hanem csavaros és mélyreható észjárása máris elárulta a jövő egyik legravasabb diplomatáját. Ám a hetek teltek-múltak anélkül, hogy az apát és védenca a túlon túl elfoglalt uralkodó színe elé kerülhetett volna. Einhard nem is igen bánta, hogy nem kerül dülőre az ügye. Tudta, szörnyű bonyodalom keletkezik belőle, ha ő az udvarhoz kerül. A kistermetű, de csinos arcú, kecses mozgású ifjú attól a pillanattól fogva olthatatlan szerelemre gyulladt a király Imma nevű leánykájára, hogy meglátta őt egyszer gyaloghintóban, világoskék ruhában. Azóta látta már batárban és halvány rózsaszínben, lovagolva és sötétzöldben, gyalog és szürkével himzett égőpirosban: a hatás hajszájra ugyanaz maradt. A felrepedezett, kiszikkadt föld nem kívánja oly mohón az esőt, az éhségtől elgyengült méhecske nem eped annyira a virágok himpora után és a legádázabb ellenségek nem szomjuhozzák oly könyörtelenül egymás vérért, mint amily gyöttrődéssel Einhard vágyakozott a királylány csókja után.

Einhard a klasszikus költők verseiből tudta, hogy addig síma a dolgok menete, amíg annak rendje-módja szerint végigszenvedheti és kiélvezheti a boldogtalan szerelem édesbús kínjait és örömeit. De ha egyszer ugyanegy fedél alá kerül imádottjával! Akkor nincs az a vaslánc, amit széjjel ne tépne, hogy a királylány lába elé borulhasson. Tettének következményeit könnyű volt meglátnia: előbb édesen csilingelő, de annál pokolibb gúnykacajt kap válaszul, majd kirúgják a palotából és szerelemnek, pályafutásnak egyaránt befellegzett. Az utóbbi

következménnyel édes-keveset törődött. De ami a gúnykacajt illeti... Még messzi, a jövő álomködében élt e jelenet, amely tán meg se valósul soha és máris éles tövist érez a mellkasában, bőre pedig varázsütésre bezárul a tövis mögött és nincs földi erő, amely onnan eltávolíthatná. Holott a kacaj irgalmatlanul bekövetkezik: a királylány félfejjel magasabb, mint ő maga.

Rámosolyodott a tündéri Imma, vagy nem mosolyodott rá: ezt nem tudta Einhard. Elhaladt mellette lóháton, rátévedt a pillantása és elmosolyodott. Ez kétségtelen tény. De rámosolyoghat-e a világ leghatalmasabb uralkodójának félfejjel magasabb, gyönyörű leánya egy ismeretlen, picike és szegény nemesifjúra? Nem mosolyoghat rá! Ez még kétségbevonhatatlanabb tény. Elmosolyodott, mert egy bolha csiklandozta. Elmosolyodott, mert eszébe jutottak gazdag és sudár termetű udvarlójának szellemes bókjai. Elmosolyodott, mert meglátott egy Einhard nevű nevetséges emberi figurát. Bármit jelentett légyen a mosolya, Einhard agyában felötlött anyja, a tiszteletreméltó Engilfrid tanácsa, amit fiának adott a búcsúcsókok közti szünetekben:

- Három dologtól óvakodj, édes gyerelem! Hogy vizet igyál kolbászra, hogy keresztvetés nélkül haladj el felakasztott tolvaj hullája mellett és hogy engedj a szép lányoknak, akik előre rádmosolyognak!

Szállongó, puha hóesésben haladt Einhard a királyi kastély felé, hogy bemásson a királykisasszony ablakán. Hazúlról hozott utolsó három tallérját áldozta arra a célra, hogy megtudja, melyik a királyleány ablaka és hogy éjfél előtt két órával a kulcsár odatámassza létráját fektében a tündéri hölgy ablaka alá. A szent örület sugalmazta Einhardnak ezt a fékevesztett tervet. Neki szólt a mosoly, vagy nem szólt neki, ellene szólt, vagy mellette: a három királyok útját nem irányította oly parancsolóan szelíd fényével a vezérlő csillag, mint Einhardot vezette Imma még szelídebb és még parancsolóbb mosolya. Az ifjú kótyagosan szédelgett, bár soha biztosabban nem lépett a lába. A megháborodottak ismertető jele ez, akik hetet-havat összehordanak, hogy nyilalást kap oldalába, aki hallja őket, de agyuk egyetlen ponton beretvaéles, logikus és természetes, éppen az örültségük tárgyában: ilyen állapotban haladt Einhard a palota felé, találta meg a létrát, mászott fel rajta és kocogott be az első emelet egyik sötét ablakán. Dobogó szívvel, szomjas epedéssel, de készen arra, hogy kurta fertályóra sem telik belé és a királyi poroszlók behajítják egy redves és patkányok cincogásától hangos földalatti tömlőcbe.

A királykisasszony előbb azt hitte, álmodik. De csakhamar észrevette az ablakán sötétlő férfialakot, aki feketén rajzolódott rá a hóesés sűrű, fehér leplére. Hallotta, hogy a kocogás szelíd, alázatos kocogás, olyan emberé, akinek nincsenek gonosz szándékai, de különben is, nem olyan lány volt Imma, aki megijed a maga árnyékától. Ellenkezőleg, fürge észjárása és vidám kíváncsisága belevitte őt minden huncutságba, bár elméjének könnyedsége alatt tán több komolyság rejlett, mint amennyi egy királykisasszonyhoz illett volna, akinek nem kell törődnie senkivel és semmivel, pusztán a maga örömeivel.

Hálóköntöse fölé kapta meggyszínű, ezüsttel himzett bársonyruháját és kinyitotta az ablakot. Tüstént megismerte azt a szerfölött vonzó arcú, csinos nemesifjúkat, aki majd elnyeli őt rajongó szemével, valahányszor meglátja. Sejtette, mijáratban kocogtat az ő ablakán.

- Mit akarsz itt, haszontalan? - szólt rá fagyos szigorral. - Nem tudod, hogy borzasztó illetlenség királykisasszonyok álmát zavarni?

A cingár fiúka ügyesen leugrott az ablakpárkányról, hogy csak úgy porzott róla a hó, bevonta a létrát, becsukta az ablakot és térdre vetette magát.

- Oh, mondd, ismersz-e engem, fenséges kisasszonyom? - sóhajtotta szívettépő epedéssel Einhard.

Imma levette nyoszolyája fölül a mécsest, bevilágított a jövevény arcába és figyelmesen szemlélte e közlől még rokonszenvesebb vonásokat.

- Sose láttalak, - felelte a mély meggyőződés hangján - te rakoncátlan fickó. És ha csak azért jöttél, hogy ezt megkérdezd tőlem, akkor már mehetsz is. Elég rút eljárás, hogy behavaztad ezt a gyönyörű szőnyeget, amelyet felséges atyám Aarontól, a konstantinápolyi császártól kapott, akit Harun ben Rasidnak neveznek.

Bármily keserves tapasztalat volt, hogy a királykisasszony nem ismerte őt s így mosolya sem neki szólt, Einhard nem tudta megtagadni magát, felállt és tiszteletteljesen így felelt:

- Engedelmeddel, Harun al Rasid, al és nem ben, aki nem konstantinápolyi császár, hanem a perzsák királya...

- Oh, oh, - csóválta fejét Imma. - Mingyárt láttam, hogy hozzádfogható szemtelen ifjúval még nem volt dolgom soha. Kivéve egy görög herceget, aki szintúgy kocogott az ablakomon Dertosában, ahol a Liger a tengerbe ömlik és akivel tudod, mi történt? Neki is kinyitottam az ablakot, hogy átadjam felséges atyám csatlósainak, akik a fülét levágták, aztán sárban és tollban meghengergették, végül lófarkra kötve, kiűzték a városból.

És közben huncutul nézett Einhardra, aki egyre jobban belezavarodott gondolataiba, kiváltképp, hogy a királylány meg akarta őt félemlíteni. No meg egyáltalán nem tudta mire vélni Imma bőbeszédűségét, nem tudta, tréfál-e vagy komolyan beszél, kineveti-e vagy szándékosan akarja zavarba hozni. Végül győzött rajta alaptermészete, mely nem megy el hiba mellett anélkül, hogy ki ne javítaná.

- Engedelmeddel: görög herceg nincs és Dertosánál a Hiberus ömlik a tengerbe...

És közben majd kiugrott a szíve. Imma ajkán még ott csillogott az álom íze, arcocskája kipirult az ág melegétől, könnyű alakja tündériesen légies volt köntöse alatt és szőke hajának aranya bájosan kikapált főköttőjének bodros fodrai alól. Oh, ha lecsókolhatná szájáról az álom rátapadt mézét...

Van-e fürge észjárású hölgy, aki ilyen, vagy amolyan módon ne kívánná zavarba hozni az előtte térdre boruló és életét kockáztató, csinos arcú és kecses mozgású ifjút? Viszont, az csakugyan szégyen, hogy ennyire elárulta tudatlanságát. S e pillanatban csúf bünt követett el Imma: roppant haragra gyúlt felséges atyja ellen, aki szerint leánynak mitsem kell tudnia a háztartáson kívül és aki csak fiait taníttatja illő módon. Mintha az Úr különbséget tenne fiú és leány között, mikor világra segíti őket?

- Tulajdonképpen ki vagy te ember, - mondotta szigorúan, - aki betolakodsz ide, hogy engem megleckéztess?

Einhard szerény hengegással előadta, kicsoda ő és hogy Baugolf atyával a felséges úr elé szeretne kerülni.

- Ezért jöttél? - biggyesztette le száját csalódottan Imma, - hogy felséges atyámhoz kérd a pártfogásomat?

- Nem! - gyulladt fel Einhard. - Esküszöm: nem! Azért jöttem, szépséges úrnóm, - és ismét térdre dobta magát, - hogy megmondjam...

- Elég! - kiáltotta megenyhülten Imma. - Valami arithmetikáról beszéltél... Az miféle csodabogár?

Einhard a talpára ugrott. Több se kellett neki, mint hogy kedvenc tudományáról beszéljen. Lelkesen ecsetelni kezdte az arithmetika mibenlétét, csavaros fordulatait, szellemes törvényeit, a számok világának kimeríthetetlen szépségeit. Példákat hozott fel, dobálódzott a

számokkal, mint az előkelő családok gyermekei azokkal a színes porcellángolyókkal, amiket karavánok hoznak a világ másik végéből és a klasszikus költők verseihez hasonlította a szám-ozzlopokat, mert kecsességben és kerekdedségben csak e versek múlják felül az egyenletek szépségeit és felépítésük módja hasonlatos az épületek megtervezéséhez.

- Hogyan? - kérdezte feszült érdeklődéssel Imma. - Hát nem a rabszolgák építik az épületeket, hanem a hozzád hasonló tanult emberek? És mit jelent az, hogy klasszikus?

Ekkor már rég az asztalnál ültek, közöttük vídáman lobogott a mécses, mintha maga is hevesen bólogatna a bölcs tanítások hallatára. Einhard azt se tudta, hol kezdje a sok magyarázást. Az építészet varázsáról szavalt, melyben egyesül a számtan a költészettel, a kövek zordon akaratáról, melyek a legcsekélyebb hibát is kegyetlen büntetéssel sujtják, a tervezés végtelen gyönyöreiről, melyek nyomán paloták és templomok nőnek ki a földből. Imma valósággal egy új világba került. A szeme kinyílt, úgy érezte, mintha vakon tapogatózzott volna idáig egy sűrű homályban. Az ifjú arca még jobban kicsinosodott lelkesége tüzeitől, lényéből forró odaadás sugárzott feléje és néha azt kívánta Imma, bár abbahagyná az ifjú a sok érdekes, lelkes beszédet és inkább lelkes cuppantásokat végezne ajkával, de nem a levegőben, hanem pontosan az ő száján.

- Most pedig fenséges úrnóm, - fejezte be Einhard és újfent térdre borult - engeddd meg, hogy elmondjam, mért is jöttem ily szokatlan idő...

- Az Isten szent nevére... - ugrott fel Imma, mert az erény szavára minden más hangnak el kell némulnia - hogyan mégy haza, te szánnivaló?... A hó elállt... És a lábnyomod meglátszik, ha eltávozol innen... Felséges atyám agyonver mindkettőnket...

Einhard megdöbbenve állt fel, immár harmadszor. Ez csakugyan fogas kérdés volt! Kitekintett az éjszakába. A palota előtt dagadozó, kövér hómező, melynek fehérsége vakít, míg az égboltot tömör, fekete felhők borítják. Fönt sötétség, melyet meg nem érinthet emberi láb, lent világosság, mely kaján árulkodással megőrzi az emberi láb nyomát. Legalább fordítva volna, ha már dolgavégezetlenül kell távoznia innen, gondolta kétségbeesve Einhard, de nyomban erőt vett elkeseredésén és lovaghoz méltóan felelt.

- És ha tömlöcbe vet felséges atyád, - szólt lángolva, szívére tett kézzel - és ha lemetszeti orrom és fülem és ha négyfelé vágat, azt is boldogan elszenvedem, mert...

- Óh, - vágott szavába Imma és fitymálva biggyesztette le ajkát. - Te! Te! Ki vagy te! Folyton magadról beszélsz! De én! Hidd el tiszteletreméltó mester, - és Einhard megint nem tudta, gúnyolódik-e, vagy komolyan beszél - édes-keveset törődöm azzal, mi történik veled, de annál jobban érdekel a magam sorsa... Megöl a szégyen és nem merek felséges atyám elé kerülni, ha ablakom alól egy férfi lábnyomai vezetnek a város felé... Cseréljünk cipőt, gyorsan, vedd le a magadét...

Einhard szíve elszorult, arcára ráborult a vigasztalhatatlan bánat. Tehát a tündérkisasszony őt olyan nyápiclábúnak hiszi, akinek lábára ráfér egy női cipő! Borzalom! Vonakodva és aggodalmasan húzta le lábbelijét, hogy legott felragyogjon arcán az égi öröm: Imma magasabb volt félfejjel, mint ő maga, de lába oly picike, hogy topánkája Einhard orrára minden biztonnal ráfért volna, de nem a lábára. És lám, mintha a királykisasszony vonásai között is ott bujkált volna az elégedettség, látván, hogy ő férfi a talpán. De mi fog most történni? Einhard tökéletesen összezavarodott, pusztán afelől volt biztos, hogy nagy öröme helyett inkább szomorkodnia kellene, mert most nehezült meg igazán az ő távozása. Nem is említve, hogy még egy mukkot nem szólhatott tulajdonképpen jövetele tárgyáról.

- Gyere halkan utánam... - mondta Imma. - Ha a kapúőr megint részeg és elaludt, akkor nincs semmi baj...

Lábujjhegyen siettek végig az üresen kongó folyosókon, melyeknek minden sarkán egy-egy pislákoló mécses terjesztett sárgán imbolygó világosságot. A kapu mélyedésében vastag horkolással aludt az őr. Imma kinyitotta a kaput. Ott álltak mindketten a csipős hidegben, a színfehér hómező előtt. Einhard minden szorongása dacára se tudott elnyomni magában egy hasonlatot a szüzi hómező láttára. Mint Imma lelke, gondolta elragadtatva, azt azonban meg nem érinthetem soha, nem úgy, mint ezt az undok havat...

- No, gyere a hátamra... - mondta vidáman Imma. - Legfeljebb azt mondom reggel, hogy kedvem kerekedett sétálni egyet a frissen csikorgó hóban... No gyerünk, elviszlek innen...

- De szépséges úrnőm... - rémüldözött Einhard - ekkora felségsértést én el nem követhetek... Hogy az én méltatlan testem ránehezédjék a te gyöngé és finom liliomválladra...

- Lárifári... - toppantott indulatosan Imma. - A te szemtelenséged még kihoz a sodromból, pedig én szerfölött béketűrő királylány vagyok... Egyre magadról beszélsz, holott itt pusztán rólam van szó. Tüstént menned kell, mert a homokórán láttam, hogy mingyárt itt a hajnal és megkezdődik a sürgés-forgás... - És ezzel gyorsan hátára kapta Einhardot és máris vinni kezdte, sebesen, mennél messzebb a palotától.

Einhard mukkanni se mert, csirizszerű sűrű butaság terpeszkedett a fejében és az önvád fojtogatta, hogy ekkora kellemetlenséget szerzett imádottjának. A szégyen szinte agyonsujtotta, mivel egész éjszakán át a maga száraz tudományával untatta Immát, vagyis a hiúsága erősebbnek bizonyult a szerelménél. Hisz szennyes és nemtelen eljárása, hogy nem rugkapálódzott, amikor a királylány a hátára vette, hanem némán beleegyezett a porig alázó „lovaglásba”, örökre belefojtja minden szerelmi vallomását... Óh, hogy megvetheti őt e bájos királyi gyermek, hogy kinevetheti férfiatlanságáért és egy éjszakán át tartó fecsegéséért... Óh, bár sohse ötlött volna fel benne ez az eszeveszett terv, hogy rátör éjnek idején...

A széles útra érkezvén, ahol már lábnyomok éktelenkedtek a hóban, nyilván az éjjeli örök lábbelijének nyomai, Imma letette a zavarában főtt rák színéhez hasonló ifjút.

- Még csak azt mondd meg, hetedhét országra bölcs férfiú, mit tegyek a létrával? - kérdezte derűsen csillogó arccal Imma.

Einhard majd elszédült. A létra! Hogy erre nem gondoltak!

- A... a... l... lét... ra a... az a k... kulcsáré... - hebegte - kopogj a... az ablakán... és ő... e... elviszi a szobádból...

- Szóval ezt is én intézzem el? - kiáltotta haragosan Imma, csak a szeme nevetett. - Egyéb parancsod nincs? De elárulod-e végre, mért zavartál fel legédesebb álmomból?

Einhard vacogó foggal állt és mereven, mint a kétségbeesés szobra. Csipős hajnali szél fujt, mely megrázta az ágas-bogas fák fekete csontvázkarjait és Imma fázósan reszketve húzta össze magán bársonyköntösét. Most álljon elő szerelmi vallomásával? gondolta Einhard. Most mondja el a gyönyörűen kicsiszolt szavakat, otrombaságait tetézzé, hogy tovább didergeti e farkasordító hidegben a leghatalmasabb király és császár leányát? Soha.

- B... bocsáss meg... - hebegte - bocsáss meg, úrnőm... Igazad volt, én vagyok a legszemtelenebb semmirevaló a földön...

- No végre belátod... - nevetett Imma, egy kézlegyintéssel sarkon fordult és máris szaladt vissza, a palota irányába. Hogy miféle tervek jártak bolondos fejcskájában, azt nem tudta senki. Talán egy valaki. Maga a felséges úr, akit álmatlansága ismét az ablakhoz üzött és aki döbbenetes felháborodással látta, hogy egyik fenséges gyermeke, éppen a kedves Imma, a hátán visz ki egy idegent a palotából. Egy férfiút, aki nyilván a kedvese. Első pillanatban

rájuk akart csördíteni, de szerencsére eszébe jutott, hátha más is meghallja a szavát és kitör a nyílt botrány.

Nem szólt tehát. Gondolkodott. Bölcs és megértő úr lévén, agyába lopódzott a megismerés, hogy a fiókák, ime, szárnyrakaptak és ha nem akarja atyjuk iránti szeretetüket kockára tenni, bizony útra kell bocsátania őket... És ha apa egyáltalán irigykedhet gyermekére, a hatalmas uralkodó teljes lélekkel irigyelte most leányát, aki szerelméért ekkora áldozatra képes, de még jobban irigyelte azt a csirkefogót, aki szerelmese hátán lovagol a boldogságba...

Ez volt az előzménye Einhard úr szép pályafutásának, aki nemcsak veje lett a hatalmas uralkodónak, hanem udvari építésze és kedvenc titkárja is, amint azt több krónikás híven megírta. Más krónikások viszont azt írták meg, hogy az egészből egy árva szó sem igaz. De ezek bizonyosan szőrös szívű, rideg és spenótot kedvelő férfiak voltak, akik azt hitték, hogy igazság után szomjuhozik a világ.

EMMI

Arra ébredt, hogy túlhangosan hortyog az édesanyja. Kékesszürke derengés verődött be az ablakon. Megnézte az órát: negyedhat. Jaj, tud-e majd elaludni újra! A hátán fekszik most az öregasszony és rosszat álmodik, óvatosan, nehogy felébressze Sándort, kibújt az ágyból, vigyázva kinyitotta az ajtót és bement a másik szobába. Az öregasszony hátraesett fejjel, nyitott szájjal hortyogott. Egy fekete lyuk a szája, úgy fekszik itt, mint egy halott. Emmi megborzongott. Kicsit fázott is a vékony hálóingben. Gyöngéden az öregasszony feje alá csúsztotta a kispárnát és kissé oldalt fordította a felsőtestét. A hortyogás megszűnt, egyenletes, mély lélekzéssel aludt az öregasszony. No, rendbehoztuk a hibát, gondolta Emmi. Aludj szépen. Minél tovább.

Visszafeküdt, összekuporodott az ágy pihés melegében és máris érezte, hogy a szemhéja elnehezedik, agyára bódulat száll, mint egy ritkás, átlátszó köd. A gyönyörűségtől szinte összefutott a nyál a szájában, mert a köd egyre sűrűsödött, egy pillanat és rögtön beléhull az öntudatlanságba. Várt, várt, a köd nem akart sűrűsödni. Most kinyúlt az ágyban, elernyesztette a testét, egész lazára. Semmi. Így van ez, gondolta elkeseredve, ha egyszer felébredt. De nem, hisz nehéz álmozással van telí minden porcikája, ha valahol megszűrnék a testét, vér helyett egy kis gőzfelhőben sísteregne ki bőre alól az álmozás. Ma este is nehezen aludt el. Felizgatták az öregasszonyok. Vacsora után az édesanyja elmondta a délutáni sétát az anyóssal. Át akartak menni a kocsiuton. Az anyós előre sietett. - Hová siet, - mondta neki az édesanyja - még elgázolja egy autó. - Inkább magára vigyázzon, - felelte az anyós, - hisz magának oly rossz a szeme, alig lát. - Mire az anyja: - Magának semmi köze a szememhez. De egy hetvennégy éves asszony ne ugráljon a kocsiuton, mint egy suszterinas. Az lassan menjen át és nézzen szét maga körül. - Suszterinas! - méltatlankodott az anyós - maga vaksi! Ha sokat szemtelenkedik, itt hagyom a faképnél és nem talál haza. - Az anyja: - Azt szeretném én látni, hogy itt hagy. Nem meri maga ezt megtenni, mert akkor a gyerekek úgy kirugják, hogy a lába se éri a földet...

Emmi most kinyitotta a szemét. Olyan friss volt, olyan éber, mint egy bálkirálynő. Érezte, hogy gyűlik benne a tehetetlen bosszúság. Hiába próbálta komolytalannak, vagy humorosnak látni a két öregasszony szüntelen veszekedését, a maga dolgáról volt szó, hisz a párviadalban neki kell játszani folyton a békebíró szerepét. Sándornak könnyű, egész nap a hivatalában ül. Mialatt neki nincs itthon egy nyugodt pillanata. Még az álmát is elrontják. Irigykedve, dühösen nézett a férfire, aki halkán szuszogva, kéjesen aludt. Egek Ura! férfinek lenni! Mit tudják ezek, milyen jó dolguk van!

Vadul át dobta magát a másik oldalára, görcsösen összeszorította a szemét. Kisvártatva észrevette, azért nem tud elaludni, mert mereven tartja a fejét, a nyaka alig érinti a párnát. Belesimult most az ágyba, mint egy falevél a folyó tükrére. Érezte, megereszkednek az inai és a teste nehezebb vagy öt kilóval. De még félhétkor is megnézte az órát, aztán arra ébredt, hogy Sándor vizet ereszt a fürdőkádba. Csöngetett a reggeliért. Piszkos, barna eső esett, nyirkos volt az ágynemű is, a keze jéghideg, a szeme égett a kialvatlanságtól. A fejében az az ingerült, sietős ziláltság, ami miatt nem ízlik a kávé utáni első cigaretta sem. Leánykorában mindig az volt a vágya, ha asszony lesz, ágyban reggelizhessen, ágyban szívja el az első cigarettát. Sok mindent kifestett még magának leánykorában. Talán azért is ragaszkodik úgy az ágyban való reggelizéshez, mert jóformán ez az egyetlen elképzelése, amit tizenkét évi házaselete alatt maradéktalanul megvalósíthatott. Jobbra, vagy rosszabbra fordultak a dolgok? Tudja Isten. Minden másképp történt, annyi bizonyos.

- Jó reggelt, - lépett be Sándor ingujjban, a nyakkendőjét kötve. - Legyen olyan drága, küldje el sarkalni a síma, magas cipőmet... Aztán beszéljen ügyesen azzal a marhával... Mondja meg neki, azért mert a gyerek betört egy ablakot, még felfedezheti a rák szérumát... Eh, inkább ne mondjon neki semmi gorombaságot... Legyen udvarias, de határozott...

Közben megkötötte a nyakkendőjét, felöltözött. Csinos fiatalember volt, nem látszott rajta, hogy negyvenéves. Odament a szekrényhez, lehajolt, kicsit pizmogott. Most az jön, gondolta Emmi, hogy mégse küldjem le a cipőt.

- Tudja mit, - hangzott - ne küldje le a cipőt... Még egy-két hétig így is elhordhatom...

Az ágyhoz lépett, megcsókolta, Emmi magához szorította a fejét. Látta a hibáit, mégis nagyon szerette. Alig, hogy a férfi elment, belépett az édesanyja.

- Már megint az ágyban cigarettázol, - mondta feddő hangsúlyozással - kiégeted az ágy-neműt...

Emmi nem felelt. Hogy meg nem únja az édesanyja ugyanazokat a megjegyzéseket évek hosszú sora óta... Az öregasszony leült az ágy szélére.

- Hajnali kettőkor felébredtem és azóta le nem hunytam a szemem... - panaszkolta. - Nem bírom én ezt soká...

- De anyus, - nevetett Emmi - felébresztett a hortyogásával negyedhatkor...

Az öregasszony arca elgyötörten megrándult. Összehúzta mellén a kendőt, ellenséges, hideg tekintettel nézett a leányára. Körülötte csupa hamiskártyás, csupán ő játszik becsületesen, de védekezni nem tud, mert ki van szolgáltatva nekik.

- Negyedhatkor, - mondta és lehorgasztotta a fejét. - Két óra óta be nem hunytam a szemem...

- De hisz bementem és megigazítottam a fejét, mert a hátán feküdt...

Mit lehet erre válaszolni? Hogy álmodtál, lányom? Ha egy öregasszony férje meghal, haljon vele az asszony is. Mert gyerek ide, gyerek oda, egyedül marad az ember egy kegyetlen, durva világ közepette. Bele kell ebbe pusztulni.

Emmi felkelt, kezdődött a robot. Nagy kő esett le a szívről, amikor látta, hogy elállt az eső. Édesanyja ugyanis ilyenkor lemegy a szomszéd parkba. Ha rossz az idő és itthon marad, a tudat is idegesíti Emmi, hogy a szobájában van. A légynek se vét az öregasszony. De ha csöngetnek, kidugja a fejét: ki volt? A postás. Kitől jött levél? Sándornak. Családtól? Nem. Vagy: a gázszámlát hozták. Mennyi? Ennyi. Mert sohse oltjátok el idejében, hiába beszélnek nektek... Emmi tudja, hogy unatkozik szegény. Hogy a legjobb anya volt, kedves, jókedvű teremtés, amíg az öregség erőt nem vett rajta. Csak éppen nem lehet együtt élni vele. És még szörnyűbb, hogy e rút, alávaló gondolatokat a legnagyobb óvatossággal lepleznie kell. Hát szóval elállt az eső. Az öregasszony lement a parkba.

Megbeszélte az ebédet a Mariskával. Takarítás. Együtt takarítják a háromszobás lakást a lánnyal. Dezső kilöttyentette éjjeliszekrényén a vizet. A kiflinek megint csak a felét ette meg. Hopp, egy cédula az asztalon! „Drága Anyuci, most jutott eszembe, ha lehet, csinálj lekváros gombócot, holnap lesz 2 hete, hogy utoljára volt. Szép legyél az iskolában, nehogy szégyent valljak veled. Csókol Dezső.” Emmi elmosolyodott. A cédulát eltette a leveles dobozba, a férje és a fia minden levelét, írását megőrizte.

- Nem darásmetélt lesz, - mondta - hanem lekváros gombóc...

- Jó, - mondta Mariska és tovább dolgozott.

Nem lehetett megtanítani, hogy ilyenkor azt felelje igen vagy igenis. Eleinte mérgeződött ezeken a kurta válaszokon, ma már a „jó” szállóige lett a családban, sőt nemrég Sándor panaszkolt tréfásan, hogy az irodában is azt feleli, ha valamit mondanak neki: jó!

De az nem volt jó, hogy máris jött az anyós. Az anyós itt lakott a házban, albérleti szobában és itt étkezett. Persze ő is unatkozott és jóval előbb szokott jönni, mint az étkezés ideje. Az anyós kismiszter, másodrangú személynek érezte magát, mert nem lakhatott itt. Sovány, aszott kis nő volt, vékony, lila ajkát oly szigorúan tudta összehúzni, hogy még a hallgatása is szorongást ébresztett az emberben. Le se vetette a kabátját, máris rázendített a tegnapi veszekedés történetére. Emminek már öltözködni kellett volna, hogy „szép legyen az iskolában”, - leírhatatlanul édes ez a gyerek, ha a mamájával henceg a fiúk előtt - de le kellett ülnie, hogy végighallgassa az anyós vádjait. Eleinte próbált figyelni. Természetesen mindent homlok-egyenest másként mondott el, mint az édesanyja. Aztán belefáradt Emmi a figyelésbe, észrevétlenül elkalandoztak a gondolatai. Az anyós duruzsolt, mint a rizskása peregetek ajkáról a szavak. Emminek eszébe jutott, elfelejtette a lánynak megmondani, hogy ne menjen az új mészárosához, - aki szaloncukorral, udvarlással akarja magához csábítani a lányokat, - hanem maradjon csak a réginél, akinek jobb az áruja. Fényesítőt se hozatott, holott már piszkosak a kilincsek. Mariskának semmi se jut magától az eszébe.

- Igen, igen... - mondta hirtelen. - Okvetlenül beszélek vele... De most el kell mennem...

- Hová mész? - kérdezte szigorúan az anyós. (Az én időmben asszony nem ment el délelőtt. Az én időmben ott állt a konyhában és főzött. Az én időmben cseléd nem nyult az ételhez.)

- Az iskolába, az igazgatóval kell beszélnem...

- Miért? Mi történt Dezsővel? - kapta fel ravasz egérszemét az anyós és hegyes kis orrával fürkészve szimatolt feléje.

E percben csöngettek. Hála a jó Istennek, Emmi nyithatott ajtót, mert Mariska lement vásárolni. Csak egy kéregető volt. Emmi a fürdőszobába szökött, gyorsan megfürdött, felöltözködött. Éppen csak bedugta a fejét: kezét csókolom, kiáltotta az anyós felé és rohant.

- Az ifjúság féktelenkedésre való hajlamai, - mondta az igazgató, akit idáig csak beiratáskor látott, - amennyiben csírájukban el nem fojtatnak, oly társadalomellenes egyedeket alakíthatnak ki, akiknek működése alapjaiban rázkódtathatja meg civilizációnkat...

Emmi szinte kővé meredt ámulatában. Idáig azt hitte, ily típusok merőben a kroki-írók kitalálásai. Lehajtotta a fejét, nehogy elnevesse magát és álszent arccal ígérte meg, hogy fiát kemény dorgálásban részesíti.

- A szülői dorgatórium, - felelte az igazgató - nem az az eszköz, mely alkalmas volna ily természetű rakoncátlankodás jövőbeli megakadályozására. Kötelességem a tanulót ily esetben igazgatói megrovásban részesíteni.

Emmi komolyan megrémült. Az volt az érzése, hogy az igazgató egy bonyolult szerkezetet hord belső szervei helyén, melynek kerekeit, rugóit lefekvéskor megtisztítja és az éjjeliszekrényére teszi. Hogyan értesse meg magát egy géppel? Az igazgatónak konok négyszögletes feje volt, lapos kis füle, egyenes dróthaja. Minden eszközt megpróbált, a kérésektől a hízelgő szépasszonyig, hiába. Akik a hivatásuk megszállottjai, azok elvesztik létük értelmét, ha kívülálló szempontoknak még oly csekély engedményt is tesznek.

Dezső egy csomó fiú társaságában a lépcsőnél várta. Jöttére szétrebbentek a fiúk, Dezső úgy ölelte át az édesanyját, kissé színpadiasan, mint egy hősszerelmes.

- Óh, te haszontalan, - mondta Emmi szomorúan - nem tudtál vigyázni azzal a labdával...

Az ebéd is gyászos hangulatban folyt le. Az öregasszonyok látták, hogy valami baj van és kárörvendő pillantásokat váltottak. Most cinkosok voltak. Ebéd után az anyós érezte, most fog kipattanni valami. Húzta-halasztotta a távozást, végül is a délutáni szunyókálás utáni vágya erősebbnek bizonyult a kíváncsiságánál. Persze, az asszony anyja, az mindenütt főbb személy, mint a férfié, az itt lakhat, mindent tudhat, mindent láthat. Neki meg nagykegyesen kiutalnak egy hónapos szobát. Szeme szögletéből még egy utolsó pillantást vetve szét maga körül, elment. Emmi anyja is lefeküdt, Dezső büntudatosan a szobájába húzódott. Amint a házaspár magára maradt, Sándorból kifakadt a szó.

- Mert maga az, aki elkényezteti, én hiába prédikálok magának...

Emmi a dívány sarkába ült.

- Ugyan! Ha az igazgató kicsit emberségesebb, most nincs semmi baj...

- Bizonyosan nem úgy beszélt vele, amint én megmondtam. De amit én mondok magának, az az egyik fülén be, a másikon ki...

Emmi úgy érezte, mégis el kell válni ettől az embertől.

- Hallgasson! - mondta fojtott dühvel. - Magának nincs egy határozott szava, egy szilárd véleménye. Mit törődik maga a fiával! Még a leckéit is én hallgatom ki. Persze, fáradt! De én nem vagyok az? Én éjszaka is felugrálok az anyám miatt, míg maga édesen alszik.

- Ki volt az, aki idevette a maga édesanyját? Én eleget kapálództam ellene.

- Szörnyeteg!

- Hárpia!

Emmi halkán zokogni kezdett. Sándor ingerülten lerántotta magáról házikabátját és felöltözött.

- Az ember dolgozik, mint egy igavonó állat és még ebédutáni pihenője sincs... - sziszegte a foga között. - Mehetek kávéházba kipihenni magam... - És evvel elrohant.

Emmi magába roskadva sírt. Ez az ember nemcsak buta, de gonosz is. Még ma elmegy Guszti bácsihoz, az ügyvédhez, hogy megbeszélje vele a válást. Nem lehet ezt bírni. Oly kimerült volt, mintha életre-halálra birkózott volna valakivel. Végigfeküdt a díványon. Rögtön elnyomta az álmot. Sötétedni kezdett, amikor frissen, kipihenten felébredt. Érthetetlen jókedv vett erőt rajta. Egy igazgatói megrovás! ezért még a világ nem dől össze. Az öregasszonyokkal se oly vigasztalan a helyzet, kis türelem és megértés kell hozzájuk. Az urához meg, valljuk be, igazságtalan volt. Hebehurgya, nagy gyerek ez a Sándor, de áldott jó szíve van és csakugyan embertelenül sokat dolgozik. Rakott burgonyát készített estére, száraz kolbásszal, ez a kedvenc étele. A csöngőhöz akart nyúlni, hogy behozasson egy feketét, de eszébe jutott, hogy akkor az anyja is kérne és az orvos szigorúan megtiltotta neki. Kiment a konyhába és titokban megitta a feketét, ámbár a kávé illatát alaposan megrontja a konyhaszag. Cigaretára már a szobában gyujtott rá. Hallotta, amint anyja a másik szobából lassan kisompolyog a konyhába, hogy megnézzze, mit csinált ő kint ilyen szokatlan időben. Emmi vállat vont, bement a fiához. Dezső fülig temetkezett a tanulnivalókba, de jöttére felugrott és átölelte az anyját.

- Anyuci... annyi bánatot szerzek neked... Bocsáss meg...

Az iskolában tanulja ezeket a frázisokat, gondolta rosszkedvűen Emmi. „Megbocsássak” neki? Miért? Mert játék közben betört egy ablakot? Viszont Sándornak igaza van, elkényezteti. De azt a kutya-fáját, csak nem tagadja meg a természetét, csak nem fog kothurnuson járni ilyen ostobaság miatt? Cigarettaival az ajka között, két karjával rákönyökölt az asztalra. Dezső majd elájult a gyönyörtől: ilyenkor olyan igazi nagyvilági nő volt az anyja.

- Mondd, te fajankó, - szólt Emmi a foga között - te igazán azt hiszed, hogy bünt követél el?

Dezső kitárta karját és vérvörösen az örömtől elordította magát.

- Én? Olyan hülyének hiszel engem? - És az anyja nyakába ugrott és vadul össze-vissza csókolta. Emmi nevetve igyekezett lerázni magáról, de közben boldog volt és az egész napi herce-hurcáért kárpótolva. Dezsőből ömlött a szó, végre is gyengéden nyakonvágta, hogy vegye elő a leckéket. Annyira belemerültek a francia fordításba, hogy meg se hallották a csöngetést. Mariska kopogtatott, hogy itt a doktor úr. Emmi kiment, Páll doktor jött, a házi orvos. Véletlenül itt volt dolga a szomszéd házban, felnézett, nincs-e valami baj? Közben az öregasszony is meghallotta, ki érkezett, bejött ő is és körülményesen ecsetelni kezdte, hogy éjszakákon át nem tud aludni. A doktor elő is vette a receptfüzetjét, mire Emminek közbe kellett lépni. Mosolyogva elmondta, hogy édesanyja képzelődik, mert mi történt például az éjszaka? Ekkora rosszindulat láttára az öregasszony torkán akadt a szó. Mint egy vérig sértett királynő, mereven ült az asztalnál és szótlanul tűrte, hogy a doktor *eltegye* a receptfüzetjét. Az orvos most egy új moxidarabról kezdett beszélni, Emmi felelt, szépecskén kialakult közöttük a beszélgetés, mintha ő itt se volna. Ezt nem lehetett tűrni. Az öregasszony méltóságteljesen felállt, némán a szobája ajtajáig ment, ott visszafordult és éles gúnnyal így szólt:

- Jó éjt, doktor úr... - várva, hogy az orvos bocsánatkérően visszahívja és rátérjen az álmatlanságára. Ehelyett ez a pimasz, félig felemelkedve feléje hajolt és így felelt:

- Kezét csókolom...

És ezzel vége. Jól elintézték itt őt. Megállt a falra akasztott kép előtt, ami elhalt férjét ábrázolta. A könny vastagon folyt végig az arcán. Itt hagyta, itt hagyta, - mozgott az ajka és szinte beleszédült a rárohanó fájdalomba - egy ellenséges világban... Mi lesz velem, Jenőkém, gyere vissza értem... - És eltökélte, hogy felelősségre vonja a lányát és megmondja neki: Vagy-vagy! Vagy megadják neki a kellő tiszteletet, vagy az aggok házába megy! Amint becsapódott az ajtó az orvos mögött, bejött az ebédlőbe.

- Emma, - szólt és hangja remegett.

- Tessék anyus... - mondta Emmi, felnézve az ujságból.

Hogy milyen ártatlanul tudja mondani ezt a „tessék anyust”!

- Te Emma!... Idejön ez a doktor... - mondta az öregasszony szemlesütve - mintha az ég küldte volna, éppen jőkor... És akkor te meghazudtolsz előtte...

Szóval jelenet készül. Emmi érezte, lassan gyűl benne a düh. Nyugalom! Egy pillanatra lehúnyta a szemét és nagyot lélegzett. Majd szelíden magyarázni kezdte az anyjának, hogy csalóka hiedelem áldozata és altatószerre semmi szüksége. Vele is megtörtént már, hogy azt hitte nem alszik és Sándortól tudta meg, hogy még nevetett is álmában. Az öregasszony oda se figyelt.

- És amikor receptet akart írni, - panaszkolta, - akkor te a moziról kezdtél beszélni vele.

Emmi felugrott, lecsapta az ujságot és a fejéhez kapva sikoltozni kezdett.

- Ezt én nem bírom, anyus! Én megszököm innen! Hagyjanak nekem békét, mindenről én tehetek, mindennek én vagyok az oka. Nekem ebből elég volt...

Kirohant és becsapta maga mögött az ajtót, csak úgy rengett. Az öregasszony aggodalmasan húzta be a fejét a válla közé, kendőjét összevonta a mellén. Hát ez az. Egy öregasszony fogja be a száját, az tűrjön és hallgasson, mert ma „idegesek” a fiatalok. Legalább jól felmérgette a lányát, az bizonyos. Megveri még az Isten Emmi, majd ha ez a Dezső így bánik vele...

Jött az anyós, vacsoraidő volt. Emmi a konyhában találta, kisírt szemekkel, ölbetett kézzel ült a széken. Mi történt? A foga fáj? Ohó, azért nem sír egy felnőtt ember. Érezte, a menyé le akarja rázni magáról. Amint beteszi a lábát, nyomban sérelem éri. Ezek nem akarják belátni, hogy néki pontosan ugyanannyi joga van itt, mint annak a vénasszonynak, aki ide befészkelte magát. No abból majd kiveszi, mi történt. És sértődötten a faképnél hagyta Emmi. Aki keserű önváddal illette magát, amiért elvesztette a türelmét és rátámadt az anyjára. Kétségbeesve töprengett, hogyan engesztelje ki. Menjen oda hozzá, csókolja meg? Fel kellett volna iratni az orvossal az altatót és helyette aszpirint adni az anyjának. Eh, az ember nem mérlegelheti folyton hajszálpontosan a cselekedeteit. Valamit mond majd az anyjának. Bement, a két öregasszony a díványon sugdolódzott meghitt barátságban. Jöttére elhallgattak, Emmi lebiggyesztette a száját és bement a gyerekekhez. Az anyós kéjjel hallgatta tovább a mesét, ajkával, mint egy néma visszhang, követte az öregasszony szájmozdulatait.

- Megmondtam, nem tűröm tovább és itt hagyom őket...

- Remek... - helyeselt az anyós és már látta magát itt a lakásban, az öregasszony helyén. A csodás kilátástól felvillanyozva ült a vacsoránál, alig tudta vidámságát elrejteni. Emmi is jókedvre derült, mert Sándor mozijeggyel állított be és amikor látta, hogy kedvenc rakott burgonyáját főzték, hálásan megnyomta a lábát az asztal alatt. Rakott burgonya és mozijegy: lám, bár olykor elkerülhetetlen egy kis veszekedés, mindkettőjük siet a másikat megbékélni. El lehet így bírni ezt a házasetet. És Emmi hálásan rámosolygott férjére. Sándor pedig a szeme szögletéből körültekintett, nem látja-e valaki, aztán összecsucsorított szájjal csókot intett feléje. Ezt a kis játékot nem is látta senki, csak Dezső. Mindenható Isten! ha az anyja és az apja ily kedvesen szeretik egymást, ebben van valami földöntúli, magasztos gyönyörűség, az ember sírni tudna a meghatottságtól és imádkozni értük: óh, add, hogy ezt a két drágát soha semmi baj ne érje!

Mozi után hazasiettek, érezték, még nem teljes a kibékülés. Majd Emmi fáradtan, gyöngyházfényű mosollyal szája szélén, elnyúlt ágyában. Vége volt a napnak, a sok ide-oda való hajszának, bosszúságnak, örömnök. Így van ez mindíg. Folyton történik valami, semmi se megy kiszámított rendben.

Ki tudja, mit hoz a holnap?

A VIHAR ELVONUL

Achmed futott, ahogy a lába bírta. A melle zihált, arca, homloka verejtékben fürdött és ha itt-ott megállt egy kis lélegzetért, visszafordította fejét, hogy a tenger felől szálló hűvöskés szél, mely a hátát érte, megszárita izzadt arcát. Az uccákon üldögélő lacikonyhások, szörbet-árosok, szőnyegszövők és egyéb kereskedők csodálkozó megvetéssel néztek utána: mifajta ember ez, akinek ily sürgős a dolga? Hisz Allah rendelését akkor se fogja kikerülni, ha hetvenhétyszer olyan gyors a lába járása, mint a sivatag vad szeleinek futása...

Achmed nem törődött azzal, mikép vélekednek róla az uccai árusok. Legjobb barátja és ki tudja hány ember élete függ attól, hogy a lába, tüdeje, szíve bírja-e az iramot. Ugy futott a zezugos, meredek uccákon, mint a zerge, egy-egy élesebb kő beleszúrt a talpába, egyízben bűzös pocsolóba tiport, hogy felfreccsent ruhájára a mocskok és állat is érte egy ragadós csepp. De Achmed le se törölte, talán észre se vette. Dávid, a szabó is az uccán kuporodott és egy kékselyem nadrágon öltögetett, amikor a gyorsan elsuhanó árnyék átvillant fölötte. Achmed meg se állt, egy ugrással bent termett a hűvös boltkamra homályában és lerogyott a földre, mint egy céljához ért postagalamb. Dávid riadtan pattant fel ültéből és térdre ereszkedve, aggodalmasan kérdezte barátjától:

- Mi történt, Achmed?... Ebben az órában el se szabad hagynod a palotát...

Az írrok behúnyt szemmel néhányszor orrán át mélyen beszívta a levegőt, hogy kalimpáló szíve megnyugodjon.

- Dávid! - suttogta kisvártatva. - Menekülj! Zárd be az ajtódat és a kulcsot add nekem... Vigyázok majd az üzletedre, amíg nem fordul a kocka... Menj, rohanj...

A szabó gyomrát összeszorította a félelem. Arca elfehéredett.

- Mit követtem el, Achmed? - hebegte. - Én, a porszem, a porszemek közt is a legparányibb...

Achmed a karjánál fogva magához vonta a szabót. Még jobban elhalkítva a hangját súgta, el-elharapva a szokat, amelyek egymás hegyén-hátán torlódva, ugráltak ki sebesen a száján.

- Az a szerencséd, hogy porszem vagy, eltűnhetsz nyomtalanul. Tegnapelőtt este nagy fogadás volt az udvarnál. A velencei követek érkeztek és mindenféle idegen méltóságok. És a gazdag zsidók is ott voltak és Manassé is a feleségével, aki egy csodálatos nyakláncot viselt és teli szájjal hengegett, hogy negyvenezer aranyért vette. És ezt meghallotta a padisah, aki már régen haragszik a zsidókra, fényűző életmódjuk miatt. Éktelen haragra gyulladt. Hisz még az anyaszultánénak sincs ékszere, amely ily temérdek pénzbe került volna. Ő nem azért fogadta be a kiüldözött zsidókat, kiáltotta a szultán dühtől vöröslő arccal, hogy azok gazdagságban túlszárnyaljanak mindenkit. És elrendelte, hogy a birodalomban élő valamennyi zsidót agyon kell verni. Érted, Dávid? Téged is agyon kell verni! A nagyvezir behívatta az írrokokat, hogy minden tartomány egyszerre kapja meg a rendeletet. Így tudtam meg én is. Figyeltél, Dávid? Akkor tudsz mindent. Szaladj, fuss, rohanj, amíg nem késő...

Dávid nem mozdult. Megkínzott arccal meredt a pergamentvékonyra kopott szőnyegre.

- De a szultán, - felelte - maga bízta meg Manassét, hogy a hadrakelt sereg számára bevásárolja a tulkokat, birkákat és kecskéket. Természetes, hogy ily óriási üzletnél meggazdagszik az ember.

- Óh, bár Allah végre megvilágosítaná az elméteket, - kiáltotta türelmetlenül az írrok. - A szultánnal nem lehet vitatkozni. A szultán a törvény.

- A hencegést még a barbár spanyolok se büntetik halállal, - mondta Dávid. - És tegyük fel, hogy Manassé és nyolc-tíz ügyes zsidó vastagra gazdagodott. Ezer és ezer hittestvérem él szűkös nyomorúságban, küszködve a mindennapi falatért. Miért szenvedjenek ezek, a gazdagok fényűző életmódjáért?

Achmed felugrott, mintha skorpió harapott volna belé.

- Légy szíves, mondd ezt a szultánnak, ne nekem, te birka. Mész, vagy nem méssz, ez a kérdésem. Mert soká nem maradhatok itt, hogy időmet a te oktalanságaiddal vesztegessenem, amelyek oly kellemesen érintik a fületem, mintha szögeket vernének bele.

Dávid gyöngéd szeretettel nézett fel barátjára. Nyilván nem tette helyesen, hogy idáig bizalmatlan volt iránta. Majd lassan ingatta fejét, a törökök fura módján, fel s le, mintha igent intene.

- Nem, barátom, nem... - szólt csöndesen. - Én többé nem menekülök... Én torkig vagyok a meneküléssel... Tudod, eleget beszéltem róla... Az Örökkévaló, akinek legyen áldott a neve és aki kivezetett bennünket az egyiptomi rabságból...

Az írrok ingerülten toppantott.

- Lehet, hogy a ti úgynevezett Örökkévalótok valaha kedves volt hozzátok, de már rég levette rólatok a kezét... Nekem mennem kell, Dávid. Háromnapi földalatti tömlöcöt kapok, ha észreveszik, hogy eltávoztam a palotából... Térj észre, Dávid és válassz magadnak egy irgalmasabb Istent... Még egyszer intlek: vidd az irhádát, amíg lehet...

Dávid tétovázva felállt. Két esztendeje, hogy kiűzték őt és hittestvéreit Spanyolországból. A hajó kapitánya, akinek kifizették előre a négyhetes út és élelmezés árát, összejátszott a francia kalózzal. Egnapi hajózás után a kalózzok színleges támadást intéztek a hajójuk ellen. A kapitány első támadásra „megadta” magát, a kalózzok felsétáltak a hajóra és az öregeket és csecsemőket legyilkolták. Dávidban örökké él ez a jelenet, mintha izzó bélyeget sütöttek volna a lelkébe. Egy dagadozó izmú, öles óriás másféléves kislány, Joab után nyult, felemelte és két lábánál kétfelé szakította, aztán átdobta a korláton a tengerbe. Mint mikor valaki felemel egy almát, kettétöri és látva, hogy férges, elhajítja. Két kézzel nekiugrott a kalóznak. Irtózatot ütésként kapott a homlokára, mire magához tért, a hajó fenekén hevert, társaihoz láncolva. Feleségéről, Eszterről sohse hallott többé. Állati szenvedések után egy éve sikerült megszöknie a rabszolgaságból és azóta itt, a türelmes Murad szultán országában tengeti életét. És a menekülése! És a spanyolországi út a kikötőig! Az izzó napsütésben, a lakosság gúnyrikoltozása közepette! Látva, hogy azok is leköpi őket, akikről azt hitték idáig, hogy jó barátaik! Egyetlen ház, egyetlen vendégfogadó nem nyitotta meg kapuját előttük! A szomjúságtól elpusztult gyermekek! A sebzett lábak, a batyuk alatt meggörnyedt hátaik, a sóhajok, nyögések, imádkozások és káromlások! Soha többé! Ha el kell pusztulnia, itt pusztuljon el, nyomorúságos műhelyében. Ám, ha így is gondolkodik, hittestvérei életével nem rendelkezhet.

- Nem lesz bajod, - kérdezte - ha figyelmeztetem társaimat?

Achmed vállat vont. E kérdéssel leszámolt, mielőtt idejött volna.

- Talán már a janicsárok tisztjei és altisztjei is tudják... Tégy belátásod szerint...

Dávid megölelte barátját. Sohse nyitotta meg előtte igazán a szívét, mert egy nemzsidóval szemben örökké óvatosnak kell lenni. De most úgy érezte, igazságtalanul bánt Achmeddel. Keserves sors, hogy egy zsidó csak a halála órájában ismerheti meg a barátját.

- Ég áldjon... - mondta rekedten és a torkát köszörülte. - A te barátságod, Achmed... a te barátságod, az tisztább, mint a színarany... és ha... és ha talán...

Nyelvét megbénította az erőlködés, hogy elnyomja feltörő sirását. Achmed se tudott beszélni. Magához szorította barátját, majd szótlánul kifutott a bolthelyiségből.

A hír, Dávid közlése nyomán házról-házra ugrált, mint a tűzcsóva, melyet a vad északi szél hajt az uccákon keresztül. Tehetetlen kétségbeesés, riadt iszonyat kélt a nyomában. Sokan, a rég megtelepedettek közül, akik annakidején szánakozva hallgatták a messzi nyugatról menekültek elbeszéléseit, anélkül, hogy lelkük mélyén igazán elhitték volna a temérdek rémséget, - mert ily gyarló az ember, csak ama teher alatt hajol meg, melyet a tulajdon hátára raknak - most mintha álomból ébredtek volna. Ezek közt akadtak mégis, akik azt hangoztatták, hogy a szelíd, álmos törökök nem hasonlíthatók a vakbuzgó, heves keresztényekhez és a kapocs, ami őket a zsidókhoz fűzi, eltéphetetlen. De a józanabbak tudták, hogy ember és ember közt nincsen kapocs, amelyet el ne lehetne tépni. Másokban felébredt a dac.

- Micsoda pipogya nép vagyunk mi, - kiáltozták - hogy bárki büntetlenül megölhet bennünket?... Ha meg kell halnunk, haljunk meg karddal a kezünkben...

- Ne vonjuk magunkra még jobban a hatalmasok haragját, - csillapították a megfontoltak a vérmeseket. - Ha fegyverkezünk, az csak olaj a tűzre. Imádkozzunk, hogy az Ur elvonja fejünk felől a vihart.

És imádkoztak. Zsúfolásig telt a zsinagóga.

Némelyek készülődni kezdtek, hogy elhagyják szívükhöz nőtt otthonukat.

Az anyák batyukba szedték össze a család cókókját és a férfiak mellükre kötötték adósleveleiket.

A keménykötésű legények megvizsgálták fegyvereiket.

És mindenki a gazdag zsidókat szidta, akik felől csak átok és romlás száll a hitközségek fejére. Legtöbbjük irgalmas szívű, akiknek házából nem mehet el koldus alamizsna nélkül. Nélkülük a zsinagóga se épült volna fel soha. De a pénzzel együtt a dölyf is osztályrészükül jutott és mérhetetlen gögjükben elfelejtik, hogy vendégek és a vendég ne hívja ki maga ellen a gazda haragját. Átok a gazdagokra, akik ostobaságaikkal szenvedést és halált zúdítanak a szegényekre.

A törökök hallgatagon bámulták e futkosást, e fejveszett kavargást. Itt, a bazártól északra, szegények voltak a zsidók, akárcsak maguk. Szerették őket, mert félénk, jólelkű emberek voltak. Ha akadtak köztük csalók, izgágák és tolvajok, ezeket megvetették. Ezeket megvetették a zsidók is. Nagy igazságtalanság, hogy a szultán meg akarja öletni őket. De mi nem másíthatjuk meg az akaratát. Örvendezzünk, hogy nem bennünket akar megöletni, hiszen ezt is megtehetné. De akadtak sokan a törökök közül, akik titokban vigasztalták azokat a zsidókat, akikkel az idők folyamán jól összebarátkoztak. És megsúgták nekik, veszély esetén a házukban menedéket találnak, de ami az étkezési szabályokat illeti, ezekhez semmi közük, ezt már a zsidóknak kell elintézni, úgy, ahogy tudják.

A sztambuli zsidók közül nem aludt ezen az éjszakán senki.

A vének összegyültek éjszaka a rabbi házában, hogy tanácskozzanak.

A holdvilágos éjszakában lila árnyékokat vetettek a házak és a minaretek tornyai feketén szűrtak bele a világoskék égboltba. A kutyák marakodva turkálták fel a házak elé rakott szemetet és a tenger ütemes csobbanással ostromolta az Arany-szarv partjait. Ha valaki a holdról lenéz, azt látja, hogy nyugalom és béke terül el a városon, mint egy óriás, ezüstfém fátyol. S nem tudja, hogy olyan ez a fátyol, mintha egy bélpoklos asszony terítette volna magára. Aki fellebbenti, annak felmárt húsba és gennyes kelevényekbe ütközik a szeme.

Mert már járőrök cirkáltak a városban és néhány menekülő zsidó családot a katonák évődő szavakkal kísérték vissza a város széléről. El se lehetett hinni, hogy ezek a tréfás kedvű katonák kardjukat hidegvérrel tudják beledöfni ugyanazok testébe, akiket most enyelegve kísérnek vissza házukba. Csak akik Spanyolországból és Portugáliából jöttek, azok tudták, hogy ez igenis lehetséges. Mint ahogy lehetséges és lehetetlen, e szavak rég elvesztették igazi jelentőségüket a zsidók előtt.

Dávid bezárkózott szobájába, ahová falépcső vezetett üzletéből.

Őt nem szerette és nem vigasztalta senki, komor tekintete és zárkózottsága elriasztotta tőle az embereket. Harmincötéves volt, de több bánat rakódott a lelkére, semmint az egy kereszténynek, vagy muzulmánnak aggastyán korában osztályrészéül juthat.

Összeírta a törökök közül adósait és hitelezőit és adósainak fizetési meghagyásokat írt, hogy azok hitelezőinek egyenlítsék ki tartozásukat. Aztán felöltötte halotti köpenyét és imádkozott. Készült a halálra.

Nem gyűlölte a gazdagokat és nem szánta a szegényeket. Nem érdekelte, mit határoznak a vének és nem törődött azzal, mire készülnek a szomszédai. Akinek gyermekét a szemeláttára kettészakítják, akitől örökre elrabolják hitvesét, az igazat ad Achmednek, hogy az Ur rég levette kezét kiválasztott népéről. Mint ahogy régen igazat is adott Achmednek és csak a tisztesség kedvéért védte az Örökkévalót egy pogánnyal szemben.

Dávid imádkozott, mert ez a szabály. És mert hátha csak idáig tartott az Ur haragja, épp ma fordult volna meg büntető kedve, de látván, hogy ő még ily súlyos percben se imádkozik, újra megkeményíti a szívét? A háta sajgott már a hajlongástól, a toroka kiszáradt a félhangon énekelt imáktól. Mi örömet tartogat még számára az élet, amely nem más, mint szakadatlan rettegetés és az öröm felvillanásai pusztán merő látszatok, melyek azt mutatják, hogy olyan ő, mint azok, akik nem a zsidó hitben születtek. Holott ez nem igaz és a csalfa látszatokból a valóságra ébredni keserves kiábrándulás. Egyik pillanatban úgy érezte Dávid, hogy a halál röpké szenvedés, melyet örök nyugalom követ és epedve áhította ezt a nyugalmat, mielőbb és gyorsan, a másik pillanatban végigborzongott benne a lábujja hegyéig, ha arra gondolt, hogy a halál tompa, süket birodalmával kell felcserélnie azt a keserves, de színes mozgalmasságot, ami az életet jelenti. És ekkor tiszta áhítattal és istenfélelemmel telt meg a lelke és nem értette, hogyan hitte akár egy szemrebbenésig, hogy az Ur elfordult Izraeltől? De a következő percben úgy érezte magát, mint a becsapott vevő, akit a ravasz kereskedő orránál fogva vezet, hisz a legistenfélőbb zsidók szenvedtek tűzhalált, a legjámborabb rabbikat vonták kínpadra. Mi mást mutatnak a jelek, mint hogy az Örökkévaló megelégedte kiválasztott népe életét és vajjon nem lenne-e tanácsosabb más Istent keresni? Imádkozz, intette magát Dávid, mert hátha éppen a te imád fordítja felétek az Ur kegyelmét?

És így körben és újra előlről, kétségek és remények, káromlás és ima közt telt el az éjszaka és a reggel és Dávid nem nyitotta meg üzletét, mint ahogy zárva maradt minden zsidó üzlet. Kihaltság és süket csend nehezedett a környékre, mert igen sok zsidó lakott erre felé, mígnem az uccákon fenyegető tömegek jelentek meg. Soraikban ott hadonásztak és kiabáltak oly barátságos törökök is, akik tegnap még felajánlották segítségüket a halálraítélteknek. Most öklüket és botokat rázogatva kiáltották a zsidók házai előtt: halál a zsidókra és: a zsidók az okai a háborúnak! Egy zsidó férfinak, aki lejött az uccára, hogy egy vízárustól vizet vásároljon beteg feleségének, karját törték, amikor rárontottak a megdühödtek és Menáchemet, a híres orvost, aki ingyen gyógyította a szegényeket, zsidót, törököt egyaránt, kövel homlokodon dobták, hogy véres fejjel támolgott haza. A bezárt zsinagóga kapuját beszennyezték. Janicsár csapatok is járták a várost, harci dalokat énekelve. Most már azok a zsidók is lecsillapodtak, látván a túlerőt, akik tegnap még ellenállást hirdettek. A rémület sárga felhői betódultak a zsidók lakásába és leülepedtek ott, mint a dögvész miazmái, hogy már lélekzeni se mert senki.

Halotti imák foszlányai szálltak az uccára és a török gyerekek bámészan kukucskáltak be a zsidók ablakain és egymásnak mutogatták a hajlongó, gajdoló szakállas embereket. Valahonnét éles női sikoly hangzott és Jiczhok, a foltozóvarga, felesége és gyermekei szemeláttára szíven szúrta magát. Egy török lepényárust lefogtak a katonák és püfölve kísérték a tömlöcbe, mert a zsidók egy ablakból leeresztett kosarába néhány darab süteményt tett. A gyerekek sírva kapaszkodtak anyjuk szoknyájába, mert éhség gyötörte őket és senki se mert az uccára menni élelmiszerért. A törökök is bezárkóztak lakásukba, nehogy bárki zsidónak nézze és megverje őket. A város belső részében, a gazdag zsidók palotái előtt még fenyegetőbb volt a helyzet, itt kövekkel zúzták be az ablakokat és máris ostromra akart menni a nép.

Két álló napig tartott e kibírhatatlan várakozás, e vihart megelőző fulladt csend és rémület, anélkül, hogy a villám lecsapott volna. Harmadnap reggel a gazdag zsidók végre észretértek: az anyaszultánnának, a nagyvezirnek és a janicsárok kapitányának nagyértékű ajándékokat adtak, mire ezek bebizonyították a szultánnak, mily kárt jelent a birodalomra a zsidók kipusztítása. De Dávid ekkor már nem bírta a várakozást. Az írkokok javában másolták az új rendeletet, mely az előző visszavonása mellett megparancsolja a fényűzés mindennemű korlátozását - rövidesen ezt is visszavonták, annyira elszegényítette a török iparosokat, - amikor Dávid, zavaros, égő szemmel, lobogó hajjal, vad üvöltözés közepette kirohant az uccára és egy főzőkanállal rávetette magát egy arra haladó janicsár-csapatra.

- Gyilkosok, kutyák, dögök, pusztuljatok rakásra, - ordította, öklével és a főzőkanállal jobbra-balra osztogatva az ütések és rugkapálódzva, tajtékzó szájjal harapdálta a katonákat, akik le akarták fogni. A marcona janicsárok teli szájjal röhögtek rajta, mert mit árthat egy főzőkanállal csapkodó, gyenge zsidó az állig felfegyverzett harcosoknak! Természetesen néhány perc múlva a bolond zsidó holtteste ott hevert a porban, üveges szemmel, megmeredve, torkán akkora hasítással, hogy csak a bőr fűzte koponyáját a testéhez. A janicsárok félrerugták tetemét a házfalhoz, a zsidók pedig nem mertek kimenni érte. Amikor a kürtös fullajtárok kihirdették, hogy halállal bünhődik, aki a zsidókat bántalmazza, vagy egy ujjal is hozzányul a javaikhoz, olyan örömrivalgás, tolongás, eszelős ugrándozás támadt, hogy némelyek véletlenül rá is tiportak Dávid holttestére. A törökök összeölelkeztek régi barátaikkal és a próféta szakállára esküdözve bizonygatták, hogy szívükben mákszemnyi haragot se tápláltak irántuk, csak éppen nem mertek szembehelyezkedni a népakarattal. A zsidók ezt okosan be is látták és megtiszteltetésnek vették, hogy ezek az éhenkórászok, akik épp oly nyomorultak voltak, mint jómaguk, ismét szóbaálltak velük, sőt, hogy fényesebbé tegyék az ünnepi ebédet és meg-hittebbé az ujbóli barátkozást, meghívták a törököket asztalukhoz.

Jiczhok, a foltozóvarga és Dávid minderről már nem tudott semmit. Jiczhokot, aki nem várta be, amíg az Ur ítélkezik felette, hanem elébe sietett az ítéletnek és Dávidot, aki nem bízott a zsidók Istenében, hanem beleszédült a tagadás ködébe, nem támasztotta fel senki. Achmed keserű szemrehányásai sem, amikkel önmagát illette, elhamarkodott figyelmeztetése miatt. Az írkok el is határozta, többé nem avatkozik a hatalmasok ügyeibe, mert hiába él közöttük, a szultán palotájában, a hatalmasok céljai és szándékai majdnem oly kifürkészhetetlenek számára, mint Allah útjai.

BEMUTATÓ AZ OPERAHÁZBAN

A főpróba véget ért, a siváran kongó nézőtéren kigyulladtak a lámpák. A nyolc-tíz zene-kritikus - a főpróba egyedüli közönsége - a zeneszerző köré csoportosult, aki hamuszürkén állt a zenekar támlájának dülve. Ugy érezte, mintha torkában vastag hajókötel feszülne, mely lenyúlik a gyomrába és kőkemény gomolyagával majd széjjelrepszti a gyomorfalakat. Amikor ez a hasonlat eszébe jutott, némiképp lecsillapult, ideges gyomornyomása is felengedett: az előadás jó, a mű rossz, bele kell nyugodnia a megváltozhatatlanba. Ha ugyan hihet még ítélőképességének, mert akadnak részek operájában, melyek oly tökéletesek, hogy hozzájuk foghatót nem tud írni többé soha. Kábult volt, gondolatait annyira lefoglalta Siminszki, hogy alig tudott a kritikusokra figyelni.

- No persze uram, - mondta egyikük - sokat tanult Respighitól, de a mű jó.

A zeneszerző lehúnyta szemét. Nem, uram, a mű gyenge, de Respighi...? Pillanatnyi nyugalma kiröppent belőle, mereven állt, élettelenül, a hajókötel még lejjebb nyomult, a fájdalom gyomrából a hátáig sugárzott. Respighi? aki tehetségtelen, mint egy hamutartó, ettől tanult ő, ez volt az ő mestere!

- A második felvonás, mint mondtam, erősen expresszív jellegű, - szólt a másik kritikus - mindazonáltal tagadom, hogy barátunknak bárminő köze lenne Respighihez...

A zeneszerző megkönnyebbülten sóhajtott, elmosolyodott, legszívesebben átölelte volna a kritikust, aki imígy folytatta:

- ...inkább azt mondanám, hogy véleményem szerint Stravinsky partitúráit tanulmányozta szorgalmasan.

A zeneszerző összecsukszott, legörnyedt, dühében elővette zsebkendőjét és kifújta az orrát. Gazember, nyomorult sátánfajzat, cikázott át agyán. Mert Stravinsky viszont átkozottul tehetséges, de annyi közül van egymáshoz, mint egy norvég tengerparton heverő kavicsnak a kecskeméti nagyharanghoz. Elviselhetetlen, hogy a kritikának nem illik ellentmondani, ha a magunk munkájáról van szó. És ha még elővonnék a partitúrát és megmutatnák, ez, itt, így és így és itt, meg emitt... De nem, odadobnak indokolás nélkül egy-egy gyalázó megjegyzést, leírják, kinyomtatják és a világ, mely kéjjel veti rá magát a „hibákra”, de a dicséreteket észre sem veszi, mindössze annyit jegyez meg magának: hja, a Bodnár, aki Respighit utánozza...

- Ilyesmi nem nagy baj - mondta egy harmadik kritikus. - Ugyanazon kor művészei többé-kevésbé mind egymás hatása alatt állnak. Sokkal nagyobb baj, - és megigazította pápaszemét - hogy a végén ez a basszus-ária, mely humoros szeretne lenni, bizony nagyon kevésbé az. Inkább csak a szándékot látja az ember... Ezen kéne valahogy segíteni... De sajnos, már nem lehet...

Nagyon is lehet, oh, de mennyire lehet, szerette volna mondani Bodnár. Kidülledt szemmel meredt a kritikusra, testét ellepte a verejték, mellét a sírás fojtogatta. Oh, mily nagyszerűen meg tudta volna magyarázni, hogy miért látja csak a szándékot az ember:

Ez a basszus-ária, kérem, ez nem ária, én nem írok áriát, ez egy negyvenhét taktuson át tartó monológ, melynek ellenállhatatlanul humoros hatása... volna, ha Siminszki, ez az alávaló csirkefogó úgy énekelné, amint én előírtam. Mert nézzük csak, mi van ebben a monológban? Kétízben szerepel benne egymásután egy és ugyanazon dallam. Egy lefelé kígyózó D-dur dallam, mely befejezésül a mély d-t kívánja. Elsőízben az énekes az utolsó hang előtt elhallgat, mintha a mély *d* nem futná a torkából és helyette a fagott bögi el ezt a befejező hangot. Már ez is mily mulatságos, érzik? Az énekes ijedten elhallgat és helyette ez a mélyen

brummogó, fahangú fúvóshangszer böki be a világba a mély *d*-t. A dallam most ismétlődik és az utolsó hang előtt mindenki azt várja, no, most elhallgat a basszista és átengedi szerepét a fagottnak. De nem ez történik. Hanem a fagott helyett igenis az énekes hozza fel a torkából ezt a szokatlanul mély hangot. Értik, kérem? A hatás óriási... volna, ha Siminszki csakugyan így énekelne. Siminszkinek azonban két hét előtt eszébe jutott, hátha ráfogják majd, hogy ő kétszer egymásután nem tudja kivágni a mély *d*-t? Elhatározta tehát, hogy mindkét alkalommal maga éneklje, aminek folytán hatástalan az egész jelenet, odavész a ravasz és szellemes ötlet. Két hete könyörgök Siminszkinek, bízva az első *d*-t a fagottra, hiába. Szóltam a rendezőnek, a karmesternek, az igazgatónak: egyikük sem mer ujjat húzni vele, Siminszki szeszélyes, vérmes zsarnok, ha megdühödik, odadobja a szerepét, szerződését és lemondja az előadást. És itt állok én a kárpádon, összeroskadva és tehetetlenül kell végignéznem, amint sárba tapossák legkitűnőbb eszméimet. Ez a helyzet, édes jó uram, ezért mondja ön, hogy csak a szándék látszik; hogy vígoperát írok a humor minden nyoma nélkül; hogy a harmadik felvonás vége, mely betetőzése volna a kifejlesztett hatásnak, nyomtalanul elpárolog a semmi-be.

Ezt mondta volna a zeneszerző, ha a basszista nem köti a lelkére: csak semmi faxni, semmi pletyka, semmi érdekes csemege a színházi lapban, különben... és egy mozdulatot tett, aminek az volt az értelme: különben a faképnél hagylak benneteket. Oh, a csirkefogó nagyon is tisztában van az értékével. A zeneszerző nem beszélhetett, szája kínos fintorra torzult és valami morgásfélét hallatott.

A kritikusok még mondtak egyetmást, majd visszatelepedtek székükre, hogy végignézzék a francia balettet, mely Bodnár kétórás operáját követte. Bodnár fel akart menni Siminszki öltözőjébe, hogy még egy utolsó kísérletet tegyen a basszistával, de eszébe jutott az elmúlt két hét minden idegroncsoló, hiábavaló szenvedése, magáradobta tehát felöltőjét és ment. Az áprilisi dél verőfénye a szemét vakította, az ucca nyüzsgése, a gépkocsik zaja, a rikkancsok kiabálása olyanformán hatott rá, mintha ruhája gombostűkkel lenne teletűzdelve és hegyük minden mozdulatánál a bőrébe hatol. Két esztendeig dolgozott az operáján, ami annyit jelentett, hogy két esztendeig mint egy megszállott járkált a rögeszméjével, újabb két és fél év, amíg keresztülvégődött a különféle fórumok páncéloserődjein s végre színrekerülhetett és most, amikor ott van a célnál, egy ostoba, hiú operaénekes szeszélye megsemmisíti hosszú évek kitartó munkáját. Műve ugyanis kitűnő. Igaz, hogy az imént még más volt a véleménye, de nem is figyelt az előadásra, annyira lefoglalta gondolatait Siminszki gyalázatossága; illetve, bármi jót hallott légyen, rögtön Siminszki monológjának együgyü, torz hatása jutott az eszébe és ilyenformán természetes, hogy rossznak érezte az operát. Minden a basszistán múlik. És Siminszki nem lehet boldogulni. Az ideges fájás megint befészkelte magát a gyomrába, szeme könnybelábadt, rogyant térdel bandukolt a fal mellett. Végül is, lehet, hogy művében van valami Stravinsky-hatás. Különösen a harmadik felvonás előjátékában. Ötvenszer megfordult a fejében, hogy jó lenne átírni ezt a részt, de végül mégse tette. A legmegszégyenítőbb, amit művésznek mondhatnak, hogy művében csak a szándék látszik. Odaborul a lába elé, a térdét átöleli és zokogva, haját tépve esdekli, bízva a fagottra az első *d*-t. Tudta, nem borul le a basszista előtt, hisz amit eddig könyörgésben véghezvitt, az nagyon is hasonlított ahhoz, mintha leborult volna előtte. Tehát mit kell tenni? Túrni és hallgatni. És ez az, amit nem lehet.

Elborult tekintettel, magába süllyedve ért a lakásához. Legszívesebben fagyaltot ebédelt volna, hogy a gyomrában garázdálkodó tüzet eloltsa, de persze, megint a rendes három tál ételt kapja, sok főzelékkel, mert az „táplál és mert úgyis olyan girhes vagy, mint egy porban heverő száraz faág.” Igen, Viola édes, vannak ilyen kitűnő hasonlatai. Amikor kinyitotta az ajtót és belépett az előszobába, csend és olyan hideg és idegen levegő fogadta, ami az asszonytalan lakások sajátja. És erről belényilalott, hogy hisz Viola tíz napja kórházban

fekszik. A szégyentől oly bemocskoltnak érezte magát, mintha mosogatólével öntötték volna nyakon.

Lélekszakadva rohant le a lépcsőn és taxiba vágta magát. Tegnap 39.6 volt a láza, a tüszős mandulagyulladás következtében vesezavarok léptek fel és az orvosok komolynak ítélték a helyzetet, bár közvetlen súlyos fordulattól nem kell tartani. Szegény, édes Viola. Amint lángoló arccal fekszik a közösből és suttogva folyton az ő nagy eseményükről kérdezősködik, tiszta-e már a kvintett az első felvonásban, helyes-e végre a karmester tempója a szerenádban és persze, életük kínos rákfenéje, Siminszki, a szörnyeteg! A feleségem kedvéért, mondja majd Siminszkinék. A feleségem kedvéért, akinek halálos ágyán sincs más gondja, mint az ön érthetetlen makacssága. Még valamit megemlíthetne neki! Két hónapja elküldte valamennyi tanítványát. Ha megbukik az opera, szégyenszemre visszahívhatja őket, míg siker esetén legalább tízszer adják még művét az idén és tíz előadásból egy évig élhetnek, anélkül, hogy óraadásra kéne adnia a fejét. De úgy rémlik neki, ezt már említette az énekesnek. Mint ahogy nincs az égvilágon semmi, amire ne hivatkozott volna. Siminszki potrohosan, döngő lépteivel jár fel s alá az öltözőben, Seltersvizet görget a torkában s ha szabad a szája, néha odavet egy-egy fitymáló, gögös megjegyzést, mialatt ő úgy ugrál mellette, mint egy pincsikutya: ez a helyzet. Értse meg, a feleségemnek a halálos ágyán sincs más gondja, ezt fogja mondani. De ennek se lesz foganatja.

Nyugalmat erőszakol magára, úgy lép a betegágyhoz. S mintha tüzes parazsak közé dugná kezét, mikor két forró, vékonycsontú kezével az asszony körülöleli az ő hideg, izgalomtól nyirkos kezét. Igen, valósággal égető fájdalom az, ami átjárja e pillanatban, önmardosó, perzselő szégyen. Hisz ez a drága teremtés alig lélegzik már, két mély, fekete gödör az arcán, soványka teste szinte elvész a takaró alatt. De nem, a szeme felcsillan, úgy kérdi:

- Hoztál narancshéjat?

A vér az arcába fut. Amióta behozták a kórházba, azóta kér cukrozott narancshéjat! Szeretne felordítani kínjában.

- Igen hoztam - hebegi és kapkodva kutat a cukor után. - Nem értem... Ide tettem... - Ide-oda keresgél, forgatja a zsebeit.

- Az autóban felejtettem, - mondja szemlesütve és valami bonyolult történetet ad elő, tüszönteni akart, zsebkendőjét kereste, de az a felöltőjében volt és amikor kirántotta...

- Nem is csoda, angyalom, hisz folyton ez a pokolra való Siminszki jár az eszemben, képzeld, Respighihez hasonlítottak... - és beszámol a főpróba lefolyásáról, de közben észbekap, hirtelen abbahagyja.

- De kérlek, ezt majd aztán, fontosabb, hogy mi van veled, mit mondtak az orvosok, hogy vagy?

- Jobban, sokkal jobban... - és elmondja a mai vizsgálat körülményeit, halkán beszél, az egész terem lágyan zümmög, minden ágy mellett látogatók ülnek előrehajolva, vagy félszegen álldogálnak, tekintete épp egy ünnepélyesen feszengő, ádámcsutkás, kopaszra nyirt szabólegényre esik, - biztos, hogy szabólegény, - aki látszólag feszülten figyel betegének az előadására, de közben ásítást morzsol szét szája körül. Ez az állandó egyhangú zümmögés olyan, mint az Esz-dur közjáték a második felvonásban. Sajátságos! Valahol a lelke fenekén rég érzi, hogy ez a közjáték a „Rajna kincse” nyitányához hasonlít, most azonban oly élesen hallja e hasonlatosságot, hogy eltökéli: legalább a hangnemet megváltoztatja, a komolynak, bársonyosnak érzett Esz-durból a hideg, éles E-durba.

- Okvetlenül, - mondja félhangosan. Hisz a kótákban elég az előjegyzést megváltoztatni, három béről négy keresztre, a kúrtnél, a klarinétnél még egyszerűbb a dolog.

- Ugy-e? - feleli az asszony. - Én a józan eszemmel is tudtam, hogy a másik oldalról is kell egy röntgenezés.

- Persze... természetes - motyogja a férfi és ha lenne kés a kezeügyében, szíven szúrná magát. Ugyanis: nem lenne semmi baj, ha nem imádná Violát. Nem, nem is imádja. Egybefolyt vele, a vére lüktetését a maga testében érzi, a gyermeke ez az asszony és féktelen testű szeretője és egész világa és ezért kétségbeejtő az ő utálatos, megbocsájthatatlan közönye. Érzéketlen állat vagyok, gondolja. Tudta idáig is, hogy nem érdemli meg kedvesét, most azonban undok, alvilági hüllőnek érzi magát, aki pusztán lehelletével is dögvészt ragályoz környezetére. És hogy bizonyítsa magának, mennyire túlzó képzelődés mindez, odahajol Violához és hevesen össze-vissza csókolja.

- Vigyázz, meglátják... - mosolyog bágyadtan az asszony.

- Eh, bánom is én... - és úgy érzi, könnyített magán.

- Ne légy izgatott este... Meglátod, nagy siker lesz...

- Nagy siker? - keserűen lebiggyed a szája és ömlik belőle a szó, hirtelen elébeugranak a vezérekönyv gyöngé részei, az üstdob triola, melyet tízszer kihúzott, tízszer visszaírt, a tenór g-a-g-a staccatói, melyeket az a fajankó nem tud mély magánhangzóval énekelni, a hárfafutamok a magas vonósokkal, ami kétségbeejtően régimódi hanghatás és a folyton visszatérő rém, Siminszki a basszista. Az asszony, akit sikerült alaposan felizgatnia, kimerülten, elborult szemmel mered maga elé és meggyőződés nélkül mondja:

- Meglásd, siker lesz, nagy siker...

Mindenki cihelődik, a látogatási idő véget ért.

- Ne felejts el beszélni vele! - mondja búcsúzaskor az asszony, mialatt megcsókolják egymást és Bodnár megállapítja, hogy a csókolódzás miatt nem is hallotta ezt a figyelmeztetést. Igen, Viola odavetett valami fontos, nem, inkább röpké megjegyzést... igen, lehetséges, hisz Viola oly túlzott... Meg se kérdezheti, kivel ne felejtse el beszélni. Viola szemlátomást jobban van, nem is kell beszélni már senkivel. Az Esz-durt kell E-durra változtatni, ha ugyan javít a fércmű sorsán bárminő változtatás. Lassan bandukol az uccán, homlokán gyógyíthatatlan bánat, lelkében fekete, kongó üresség, fülében Bach d-moll toccátája. Ez igen, ez muzsika, ez költészet s minthogy emberfia nem tud semmit teremteni, ami megközelítené a tökélynek ily fokát, afféle tetszetős, lenyűgöző népámítást kell művelni, mint Ravel a Bolerójával. Jó volna hivatalnoknak lenni, hivatalos óra alatt körmölni, aztán gondtalanul, vidáman éledgélteni és elsején bezsebelni a fizetést. E pillanatban oly fülsértőnek érzi E-durban a közjátékot, az Esz-durban elképzelt, megrágott, leírt közjátékot, hogy elképedve kérdezi magától, épelméjű volt-e, mikor arra gondolt, hogy megváltoztatja. Oh, ha volna valaki, akitől tanácsot kérhetne? A kritikusokat, bár alapjában véve marhák, nagyon tiszteli, akár tanítóját az elemista gyerek; anélkül, hogy gyakorlatilag művelnék a mesterséget, oly biztonsággal ítélnék egy-egy műről, hogy az ember önkéntelenül tisztelettel viseltetik irántuk. Amíg nem találkozunk egy másik kritikussal, époly nagytudású, komolyszándékú, bölcs férfiúval, aki ugyanarról a műről, époly alapos indokolással, homlokegyenest ellenkezőkép vélekedik. Ami pedig a pályatársakat illeti, nemrég történt, hogy eljátszotta új szonátáját egyik jó barátjának. Az áradozott, lelkesedett, remekműnek nevezte a munkát és végül zongorához ült, - így mégis jobb volna, - mondta és eljátszott egy ijesztő, zagyvalékot. Hol találni valami támpontot, valami fénylő csillagot, ami kivezetné az embert kétségeiből, hol az az egyetlen igaz út, amely az egyetlen, igaz megoldás felé vezet? Fájdalom, csupán önmagunkban, de ezerfelé csavarodó, koromsötét útvesztő az, nem út és örök tévelygés jut osztályrészéül annak, aki benne előre akar jutni.

Egy cukrászdában megevett öt süteményt s mikor jóllakottan hátradőlt, oly nehéz ernyedés bénította tagjait, hogy attól fél, ültében elalszik. Hazasietett, ledült a pamlagra és csak elalvás előtt merült fel benne: jóvátehetetlen hibát követ el, ha nem megy fel Siminszki lakására és nem rendezi meg a térdrecsúszást, felesége halálos betegségére való hivatkozással. Még az is felötlött benne, ha van időpontja életének, amikor nem volna szabad aludnia, az épp most érkezett el, mert pusztá megjelenése a basszista lakásán, ahol még nem járt soha, félig máris a javára döntené el a küzdelmet.

Amikor felébredt, oly későre járt, hogy alig maradt ideje átöltözni. Mialatt magára öltötte a frakkinget, gallért, határozottan úgy érezte, nem szép Violától, hogy éppen most beteg, mikor segítenie kéne begombolni a gallért. Közben a Rajna kincse nyitányának egyre öblösödő, hömpölygő Es-dur dallamát dúdolgatta sötét lemondással és végkép beletörődve sorsába. A tükör előtt végignézte magát. Nyúlánk, sovány fiatalember nézett szembe vele. Boltozatos koponyája simán feszült előre és mitsem mutatott a mögötte tolongó, egymást taszigáló gondolatok zürzavarából, csak kidülledő, feketén izzó szeme villogott „rendkívül különösen”. Mi lenne, ha nyilvánosság előtt felpofozná Siminszkit? Eh, gyerünk! Becsapta maga mögött az ajtót és ment kijelölt útjára. Mint egy halálraítélt, gondolta, de egyben felötlött benne, hogy hazug és hamis színészkedés ez, mert igenis lelkendező öröm fűti és ösztökéli az Operaház felé. Szembe kell nézni a tényekkel és hidegen mérlegelő aggyal meg kell állapítani, mérhetetlen boldogság fül a mellében, mert megérte, hogy színre kerül a dalműve és mert bízik egy elkövetkezendő csodában, a sikerben. Mégis mikor felcsendültek a bevezető ütemek és az igazgatói páholy mélyéből körültekintett a zsúfolt nézőtéren, majd hogy hangosan fel nem nevetett. Ez a sok agyalágyult *pénzt* adott azért, hogy operáját, e szörnyű kotyvalékot végighallgassa! Minő lélektelen, üres szalmacséplés elejétől végig! Így van ez, ha az ember nem hallgat a tanárjára. Hisz Varga megmondta, hogy a dal az ő igazi területe, dal éneke és zongorára. De opera, amihez kifogyhatatlan találékonyság kell és erő, erő, mindennekfelett erő, Uramisten! Oly kicsinynek, céltalannak, szemtelennek érezte magát, mint egy légy. Görcsösen összehúzódott, gallérja átnedvesedett, tagjai meggémbereedtek, alig tudott felállni az első felvonás végén. Sietett a színpadra, itt mindenféle emberek rohantak feléje, szóltak hozzá, ráncigálták erre-arra, zúgó dübörgés verődött feléje, majd ott hajlongott a színpad lámpasora előtt és hirtelen leszakadt belőle a gyötrődés, mint vajudó asszonyból magzatja és könnyű volt a lelke, ah, mint a rózsalevél, mely ide-oda lebeg a szélben. Hatökör, gondolta, mialatt visszabotorkált a páholyba, előttem ugyan ne henceg, hisz most jön az Es-dur közjáték és kitör a botrány, összehajol, összesúg az egész nézőtér, ez a vad csorda, mely kéjjel veti rá magát a hibákra és csodálkozó szisszenések surrannak majd mindenfelől, mint mérges kígyók és legvégül következik Siminszki pokoli játéka a fagottal, a nevezetes monológ, mely annyira *szeretne* szellemes lenni. De elhangzik a közjáték, melyben halvány nyomokban sem mutatható ki Wagner és a közönség, ez a drága, műértő, kiváló közönség észreveszi: mennyire különbözik ez a muzsika a Rajna kincse nyitányától, holott Es-durban van és épúgy hömpölyög, mint amaz és - érezni - hogy épp e nagyszerű különbséget élvezi. Siker, állapítja meg Bodnár, siker és ez várható volt. Jó zene, jó zenekar, jó énekesek, műértő közönség, természetes a siker... hacsak Siminszki fel nem borít mindent. De mialatt újra a függöny előtt hajlong, egyetlen embert szeretne észrevenni a tömegben, Vargát, amint buzgón csapkodja tenyereit, mert a siker voltaképp zuhanásnak nevezhető, zuhanásnak az olcsó népszerűség pocsolyája felé és épp Varga elismerő szavára volna szüksége, hogy megbizonyosodjék: a tömegsiker még nem egyértelmű a művészi tartalom elsekélyesedésével. Mielőtt elhagyná a színpadot, karonfogja Siminszkit.

- Kérem, az a *d...* legyen szíves higgye el... a felesé...

A kövér, fekete ember homlokát törli zsebkendőjével és vérbenforgó szemmel mered Bodnára. Oly dühösen és utálkozva, hogy a zeneszerzőben elakad a szó. Az énekes egy pillanatig némán bámul az arcába.

- Hallja! - mondja végül fojtottan és a fogát csikorgatja. - Ne szívja a véretem! A zenéje tűrhető, de a szeszélyei elviselhetetlenek.

És faképnél hagyja.

Az én szeszélyeim elviselhetetlenek, gondolja tehetetlen bánattal Bodnár és ismét elfoglalja helyét a páholy mélyében. Az igazgató felesége és a németül beszélő idegen úr, akik a páholyban ülnek, elhalmozzák dicséretekkel. Fakó mosollyal, nem törődve többé az énekes tilalmával, elmondja Siminszki önkényeskedését. A toroka száraz, ajka reszket, falfehér a dühtől és kétségbeeséstől. Az idegen úr legyint.

- Sose búsuljon, mester! Lortzing ugyanezt az ötletet felhasználta már száz év előtt... Higgye el, nem ötletek döntenek el a művek sorsát... Az a költői erő, ami az ön munkájában...

- Ho... hogyan... Lortzing?

- Igen, nem jut eszembe, melyik operájában, de pontosan ugyanígy használta a fagottot...

Bodnár ültében megtántorodik, görcsösen kapaszkodik a szék karfájába, imbolygó sejtés kezd kavarni benne az élet kifürkészhetetlen, zavaros útjairól. Melyek a mélybe visznek, ha valamennyi érzékünk tanúsága szerint hegynek megyünk... Vagy amelyek talán nyílegyenes utak, csak éppen bekötött szemmel botorkálunk rajtuk... Gondolatai összekuszálódnak, a nézőtér elsötétül, a zenekar belefogott játékába és a *mestert* - összerugdosott, megtépázott kutya, nem mester! - egy pokoli gondolat tartja hatalmában. Hátha Siminszki csak ugratni akarta, összebeszéltek a színháznál, hogy mókából megkínózzák egy kicsit és végül a basszista előírás szerint éneklő monológját? Nem, nem lehet bírni tovább, ismét érzi a hajókötelet a gyomrában, önkénytelenül felsóhajt oly hangosan, hogy a másik kettő a páholyban hátrapillant. Aztán összesúgnak. Szegény, nyilván izgatott, mondták, - gondolja Bodnár összeroppanva és rémülten eszmél fel, hogy száz évvel ezelőtt már valakinek eszébe jutott az ő világrengető ötlete és oly nyomtalanul eltűnt, hogy ő maga se tud róla, akinek kisujjában van az egész zeneirodalom és nyilván az egész operaházban nem tud róla senki. Azaz! Hátha ismerték Lortzing ötletét és tapintatosan így akarták kiirtani művéből? Hisz akkor Siminszki csókolnivaló, drága angyal!...

Megadással dült hátra, csapzottan, kimerülten és végképp elernyed minden idegszála. Amily jó a két első felvonás, oly verejtékszagú a harmadik. Itt például a B-kürtök tizenhatodai, a mély vonósok orgonapontja fölött, amit a kávéházban írt és ami oly elragadtatással töltötte el, hogy majdnem felugrott és megmutatta egy idegen úrnak, akit hangversenyekről látásból ismert: lapos és kietlen, mint egy rossz vezércikk. És sajnos, a zenekar kitűnő, még a zenekart se okozhatja a kudarcért, mely a harmadik felvonás után bekövetkezik. De ami legjobban elkészeríti: hogy nem igazi sötétlátás tölti el lényét, mert lelke fenekén óriási sikert remél, sőt látja magát, amint előadás után szerényen mosolyogva fogadja Varga elismerését. A sors csak ahhoz kegyes, akinek minden porcikájában benne reszket az elkövetkezendő tragédia. Igen, a sors aztán hirtelen fordulattal gazdagon megjutalmazza e szerencsétleneket. De jaj azoknak az önhitt, dölyfös elbizakodottaknak, akik csak mímelik az alázatot, akik csak el akarják hitetni magukkal, hogy szigorúan ítélik meg műveiket. Nem, nem, kapaszkodott görcsösen a kürtök tizenhatodaiba, itt csakugyan a tehetségtelenség kirívó esetével állunk szemben. És e lüktető duett a szoprán és tenór között, mi ez, ha nem ötlettelen és kiagyalt? Hát nem, nem az, ellenkezőleg, magával ragadó, tüneményes és most következik Siminszki, egyedül van a színpadon és idekacsint a semmirevaló, mintha azt mondaná: jól becsaptunk, fiatalember, jól beugrattunk, no, legyen kedved szerint, úgy énekelem, amint akarod...

És Bodnár görcsösen összekulcsolja két kezét és úgy imádkozik: Isten szent nevére, ne énekelj a kedvem szerint! A basszista nem bízza a fagottra, mindkét alkalommal maga éneklő a mély *d*-t és Bodnár növekvő ujjongással érzi, hogy így szép, így szellemes, a fergeteges tapsvihar is megerősíti hitében. A döntő siker nyilvánvaló, előadás végén a szerzőnek tizennégyezer kell megjelenni a függöny előtt. És valóra válik minden kívánsága, akár a tündérmesében, a színpadon, a tolongás közepette két száraz, meleg kéz kapcsolódik a kezére, Varga keze és az öregúr, hangjában mély becsüléssel így szól:

- Remeket alkottál, édes fiam... - és e négy szó, mint forró tokaji járja át Bodnár testét. Fékezhetetlen, ficánkoló öröm virul ki benne, mily kár, hogy erejéből valahogy még futotta erre az operára, de mi lesz a következővel? Nem, ez a zavartalan, mennyei boldogság perce, ne gondoljunk a jövővel, oh, mily fájdalom hogy Viola nem lehet részese e káprázatos pillanatoknak... Viola!... Hirtelen mintha ketté szakadt volna teste-lelke, ijesztő magánosság borult rá, mint egy levegőtlen üveghombár... A másik fele most szűkülve suhan a kórház fojtottszagú folyosóján, önvádtól gyötörten... vajjon kapni-e még valahol cukrozott narancshéjat? Bankettre hívják, megígéri, ha lehet odamegy, de fontosabb, sokkal fontosabb dolga akadt, autóba vágja magát és hála a jóságos egeknek, a cukrászdák még nyitva vannak. Két kiló narancshéjat vesz, úgy rohan tovább kocsiján a kórház felé. De beengedik-e vajjon! Ha kell, felkelti az ügyeletes orvost és megmagyarázza neki, miről van szó és ki az, aki megtagadhatná Bodnárnak, a nagy mesternek kérését, hogy néhány percig szeretne beszélni a feleségével? Mert félöröm az, amit nem oszthatunk meg szerelmesünkkel... Haha, tehát így vagyunk? Tehát pusztán önzés, ami a kórház felé visz most lóhalálban?

Lehúnyja szemét és felsóhajt.

Legyen önzés... Csak nyugalmat, rögtön nyugalmat!

AZ ÖRDÖG BUCSUMBAN

Ilyentájt reggel csak úgy ágaskodott benne az erő. Megfeszített izmokkal dolgozott, a lobogó akarat is fűtötte, azt hitte, így megyen a munka estig. A csákánya símán futott bele a bánya szikkadt, kavicsos oldalfalába, mintha vajba fúródnék. Ha jó mélyen benne volt, Dumitru kicsit hátralépett, két marokra fogta a szerszám nyelét, aztán testsúlyával ránehezdedve, lerántotta, hogy a lába elé hullott a darabos törmelék. Harmincéves, szikár, inas, szárazbőrű ember volt Dumitru, maga is akár egy darab szikla. De melle, hasa horpadt, mint a koplalóké. Derékra vetkőzve dolgozott a nyers, savanyú bányalevegőben és a háta gyér szőrzetén fekete verejtékcseppek csillogtak lámpásának sárga fényében. Vadul tépte, szaggatta Dumitru a terméketlen bányafalat. Oh, be vékony volt a karja; mintha hús híjján a bőre egyenesen a karcsontjára tapadt volna. Holott valamikor erős és vastag volt ez a kar, akár a bükkfa ága, rajta dagadozva hullámozottak munka közben az izmok, mintha csontgolyók bujkálnának ide-oda a bőre alatt. Így volt ez, amikor még derekasan hajtott a bányája. De mostanában éhes Dumitru és egyre soványodik, hónapok, évek óta éhes, gyomrába bevette magát az éhezés, mint egy szívós betegség, amit nem lehet kipusztítani. Bányája meddón hajt esztendőket óta és Dumitru jóformán csak keresztelőn, lakodalomban tud jóllakni, vagy ha valamelyik szerencsés fickó áldásos érre akad és bolondságában megvendégeli a falut. Azt beszélik, hogy egy Kossuth nevű király megparancsolta, ne legyen többé különbség úr és paraszt között. No, a szavának nem lehet nagy foganatja, mert pénze épp úgy nincs Dumitrunak, mint nem volt annakelőtte. Már puskaporra se telik neki, - lent a városban, Abrudbányán egy ezüsthuzas a puskapor fontja - robbantani se tud, tegnapelőtt robbantott utóljára. Most már bizony lépésről-lépésre kell haladnia, elszántan, dühödten előre, az öreg Sandru bányája felé. Tán rég beérte volna, ha teli hassal végezheti a munkáját napestig. De az a kis máléliszttel habart víz, amit Susana odalöttyint eléje reggelire, meg a kecsketúró és zabkenyér, ami a tarisznyájában lapul, az vajmi kevés életnedvet ad és Dumitru tudja, ha kifogy a gyomrából a málélisztes reggeli, akkor hiába minden akarat, meglassúdik a munka menete, akár a szekéré, ha tengelyig erő degesz-sáron kell áthaladnia.

- No, csak előre, előre... - sóhajt Dumitru. Ugy gondolja, legalább három napi munka választja el az öreg Sandru bányájától. Három napocska, aztán kezdődik az élet! Éppen ideje, mert már mondogatják Bucsumban: Ohó, az a Dumitru? Hisz az olyan szegény, hogy már körme sincs, amivel vakaródnék! Jó, jó, gondolja Dumitru, majd lesz, ha még nincs és újra meg újra nekifeszül a csákálynak. Nagy gyalázat, amit cselekszik, a törvény is tiltja, dehát az igazság olyan, amilyenné az emberek csinálják, tartja a példabeszéd. Ha ügyesen elintézi és gazdag, becsült ember válik belőle, a falubeliek legyintenek majd és vállatvonva mondják: Az öreg Sandru bányája?... Hát bizony, az új szeg kiüti a régit... Ha meg nem sikerült a terve: hát nem sikerült, rosszabb nem lehet a sora. Meg aztán minek az öregnek az a dús erezetű, áldásos bánya? Girhes, vén dög az, nincs senkije, a pereputtya elhalt, magános az, mint a csonkig égett gyertya egy sírhalmon. De a bányája olyan, hogy egyetlen saroglya kibányászott kőből három hétig úriasan lehet élni, annyi arany sajtolódik ki belőle. És az öreg egyre csak dolgozik, kapirgál a bányájában, gyűjti a sok pénzt, hogy mi a csudának, azt senki se tudja. No, nagyot néz majd, ha egyszerre csak beüti a bányájának a falát egy másik bánya, az éhenkórász Dumitrué! Majd elválík akkor, két tojást ha összeütsz, az egyiknek beszakad a héja...

Sokszor elgondolta, kifestegette magának Dumitru azt a jelenetet, ha csákánya nem a tömör bányafalba, hanem egy levegős, vékony rétegbe szalad és ő betoppan az idegen területre: Jó szerencsét, bátya, megjöttem, itt vagyok! Gyere vén gazember, egyezkedni!... Akik ismerik ezt a megátalkodott, begubózdó zsugorit, azok azt mondják, olyan egyenes az eszejárása, akár a kötél a zsákban. De rajta nem tud kifogni, az bizonyos. Mert ha nem egyezkedik, tudja még

Dumitru, mi a virtus és a bánya az épp oly néma, mint a sír. Ha *véletlenül* összeér a két bánya, akkor vagy egyezkedni kell, vagy ölre menni. Arra meg nincs szabály, mi történik, ha egy fiatal, meg egy gyöngye öreg akad össze. És kinek kell egy ilyen haszontalan életű, ki keresi, ki sír utána? Örül a falu, ha megszabadul tőle, ő meg olyan áldomást fizet, hogy hét esztendeig megemlegetik. És nem ül rá az aranyzsákjára, hanem kőházat épít, hogy keressenek a kőművesek, fabútort vásárol az asztalosok örömeire, búzát a gabonaárusok, szentképeket a mikolai képfestők gyarapítására, szórja majd két kézzel a pénzt, azon melegében, ahogy megkapja heti váltáskor az abrudbányai hivatalban. Meg hogy a zalatnai bányatörvényszékhez fusson az öreg? Akkor üldözi ki csak igazán a falu, amiért tulajdon vérei ellen az urakhoz fordult a panaszával...

Ilymódon bizakodva a szép jövőben, Dumitru meg se érezte, hogy korog a gyomra (pedig be messzi volt még az ebédidő) és beletüzelve magát a hajszás iramba, csak pusztította maga elől a kénes-szagú, piszkosszürke bányafalat. És egyre csak az járt az eszében, hogy minden lépéssel közelebb jut céljához. Hirtelen lépések zaja állította meg a munkáját. Megdöbrent. Vagy csak a füle tréfálódzik? Nem mert hátrafordulni, megfeszítette a nyakát, úgy hallgatózott. A lomha, tötyögős léptek, cuppogva a sáros talajon, egyre közeledtek. Hideg, borzadály futott végig Dumitruban, a lába megkövült, a gyomra összeszorult. A bányarém közeledik ily halálos lassúsággal, most, ha hátrafordul, megpillantja a zöldes villódzást is! Kezét, homlokát ellepte a nyirkos hideg, alig tudott keresztet vetni s időbe telt, amíg eszébe jutottak a Miatyánk kezdő szavai. A rém most krárogva köhintett: embervolta egyszeriben kiviláglott és a mázsás súly leszakadt Dumitru melléről. Embernek világéletében így meg nem örült. Hátrafordult és mécsesével néhány lépést tett a koromsötét folyosóról feléje imbolygó, reszketős fényű lámpás felé.

Látogatója az öreg Sandru volt éppen.

- Jó szerencsét, jó szerencsét, - mondták és az öreg, takarékoság okából rögtön eloltotta a maga mécsesét. Kényelmesen nekitámaszkodtak a falaknak, mert a lucskos földre nem lehetett leülni. Köztük pislákolta a földön a Dumitru mécsese.

Hallgattak. Az öreg köhécselt. Körültekintett.

- Jó bánya ez, - mondta.

- Jó.

Dumitru már tudta, mit jelent az öreg látogatása. És nyugtalanság kezdett bizseregni benne, mintha hangyák vertek volna tanyát a mellében. Izgalmas nyugtalanság, ami úrrá lesz az emberen, ha hosszú készülődés után cselekvésre kerül a sor. Azt jelentette a látogatás, hogy nem háromnapi közelségre, de a tözsomszedságába került a másik bányájának. Meghallotta az öreg a tegnapelőtti robbantást, de nem mert hinni a fülének, várt egy darabig, meghallja-e a csákány kopácsolását. Hallotta, idejött kémlélni. Az meg természetes, hogy ő nem hallotta az öregember csákányát, mert az a csirkecsontjaival csak úgy piszkálgatja, töredezi a bányáját, a reszketős kezével pedig nem mer robbantani.

- Gondoltam, - szólt a bátya - meglátogatlak... Hisz jó szomszédok vagyunk... - És fogatlan szájával vinnogyva nevetett.

Dumitru a poklok fenekére óhajtotta látogatóját, mert az illendőség úgy kívánta, hogy megkínálja vendégét. De ha van abban tisztesség, nem eszi el szegényebb bányász társa elől a falatot. No, rosszul ismerte a gazdagokat, mert megette az, nem is nagyon szabadkozott. A fekete szájával csak úgy nyelte, nyeldekelt a zsíros kecsketúrót és a finom túródarabkák, mint fehér békák ugráltak be a pocsolyás szájába, a kenyeret pedig elsőbben jól megáztatta, elszopta az ínye között, aztán valahogy azt is legyömöszölte. Dumitru szinte felfújódott

dühében, amint némán hallgatta a csámcsogását. Legszívesebben rögtön vette volna a csákányát, hogy léket hasítson a fertelmes zsugori koponyájába. Hiszen olyan ember ez, ha nyírná a bárány szőrét, még a bőrét is lenyesné róla. Az egész kecsketúró, az utolsó falat kenyér is eltűnt a vendég torkában. Dumitru majd sírva fakadt, íme, most estig túrnie kell a gyomra korgását. Vontatottan beszélgettek. Fia született az Andrea Juonnak, mondotta a vendég. Dumitru a vasárnapi prédikációt kifogásolta, mert a vihar miatt kevesen voltak a templomban és egy régebbi beszédét mondta el újra a pápa. Az öreg szidta az örmény haszonbérelőket, mert vizezik a rozsólist, holott az árát fölemelték. A pálinka szó hallatára összefutott a nyál Dumitru szájában. A Sula-gyerek keresztelője óta, jó három hónapja, nem karcolta pálinka a gyomrát. Ez meg arról panaszkodik, hogy rossz, meg drága.

Most ide-oda topogott az öreg és szimatolva tapogatta a falakat. A szemével fitymálva hunyorgatott.

- Lehetne jobb is ez a bánya... - motyogta.

Volt valami félelemgerjesztő, árny-szerű ragadósság a sunyi biztonságában, amint itt hetykélkedett. Dumitru, mintha megbénult volna, csak állt bambán és hümmögött. Mert azt is mondta a bátya, hogy sehogyse látja a sűrke erezetet, ami a dús aranytartalom jele.

- Pedig itt van arany, - förmedt rá keményen Dumitru, mintha a maga bizonytalan szorongását akarná túlkiabálni.

- Van, van... - heherészett az öreg - csak kevés... De hisz tudnám én a módját, miképp akadnál te itt dús erezetre...

És várta, hogy a másik faggassa. Dumitru nem tudta, mit mondjon. Kezdi a csalafintaságát, gondolta, de engem ugyan nem vezet az orromnál fogva.

- Tudom magam is... - szólt mogorván.

- Az jó! - és halkan füttyentett az öreg. - Mert ha az ott fönt nem segít, - és felfelé bökött a mutatójával - akkor ehhez kell fordulni! - Lefelé mutatott és hosszan, hangtalanul nevetett, furán eltorzult szájjal, hogy Dumitru azt hitte, görcs jött az állába. Meghökkenve meredt vendégére.

- Azt mondd... azt mondd, bátya... hogy... hogy a gonosszal cimborálsz?

A vén ember felegyenesedett, két kezét ökölbe szorította és vadul rázogatta Dumitru koponyája felé.

- Mi közöd hozzá! - üvöltötte sipító hangján, ahogy a torkán kifért és Dumitrut az ijedelem szíven döfte; mintha doronggal mellbe ütötték volna. - Mi közöd hozzá! - vonította újra és a szava, ide-oda tekerődve a keresztfolyosókon, kettőzött erővel tért vissza. Dumitru megtántorodott, a torka is megbénult s mint a lázbeteggé, úgy reszketett az ajka. Keresztet vetett és éppen felelni akart, mikor az öreg, nyilván a kereszt jelére, sarkon fordult, még lehajolt és az égő lámpás kanóccal meggyújtotta a maga mécsesét, aztán nagy léptekkel, hogy csak úgy cuppant lába nyomán a latyak, faképnél hagyta Dumitrut.

Az meg a lába ujjáig elképedve, reszketve állt, majdhogy össze nem csuklott. Hú... gondolta, így vagyunk! Az a te keresztbarátod! Hú... így már értem a bányád gazdagságát, szörnyeteg... Oh, mit meg nem ér az ember... Keresztet vetett újra meg újra és elmondott három Miatyánkot, míg végre derengeni kezdett az agyvelejében. Vannak, persze, vannak boszorkánymesterek, ördöggel cimborálók, prikulicsok, de azok külsőre, kövér egészséges emberek és félve titkolják gonoszságukat; egyetlen prikulics akadt, a Lobonea Dávid Kerpenyesen, aki bevallotta, hogy eladta lelkét a sátánnak és maga kérte, hogy szabadítsák meg a szörnyű lidérctől. Míg végül szent Illyés napjának éjszakáján tömjénnel és lőporfüsttel megfüstölték

az ágyát, neki magának forró vassal megbélyegezték a nyakszirtjét és azóta jóra való bányászember újra. Mondta, hogy azóta prikulics, mióta megpillantotta a hiu keresztgerendáján a feleségét, kilógó kék nyelvvel, halottan, kötéllel a nyakán. De hiába faggatják, egy mukkot el nem árulna abból, mint volt, hogy volt *akkoriban!* Ily mérhetetlen hatalmú az alvilági király! És ez a keszeg, girhes vénember, ez cimborálna *vele?* Aki még hirdeti is a szégyenét? Ah, Dumitru, hol volt az eszed? Tiszta sor, így akart eltántorítani szándékodtól ez a ravasz róka és te ahelyett, hogy belenevettél volna a képébe, elrémültél, megdermedt a rémülettől még a kisujjad is! Hát gyerünk csak a csákánnyal, aztán lássuk, mit tud a poklok ura, ha összeütközik a két bánya...

Délnél tovább nem bírta. Olyan éhes volt, hogy szinte csikorgott a gyomra, annyira összeszűkült. Fogta magát, hazament. Az jó, hogy maga ura a bányász, ha nincs kedve dolgozni, nem erőlteti. Ugyis elkopott az ércető zuzdájának a nyila, legalább megcsinálja délután.

*

Sandru bátya ezalatt kétségbeesve számítgatta, sikerült-e ráijesztenie erre az akasztófavirágra. Itt védte a vendégjog, meg sokan látták is, amint bement Dumitru bányájába. De mi lesz, ha betör hozzá a nyomorult? Oh, be nagyon a nyakán érezte a halál szorítását. Most adj, jó Isten mentőgondolatot!

A jó Isten pedig azt akarja, hogy minden emberfia körömszakadtáig védelmezze azt a lehelleget, amit az emberbe adott.

*

Másnap déltájban csakugyan beért Dumitru az öreg Sandru bányájába. Biztos volt a dolgában, mégis vert a szíve, amikor nekiindult az idegen területen. Avval se volt tisztában, mi ez a különös, tompa sziszegés, ami úgy hallatszik, mint ezer óriás tücsök ciripelése a messziségből. A szűk keresztfolyosókon csavargott egy darabig, majd ráakadt a főútra. Mécsese üvegburokban a tüszőjére volt erősítve, mert fontos, hogy mindkét kezét használhassa. Az óriás tücskök zizegése egyre erősödött. Dumitru léptei pedig egyre meglassúdtak. Miféle hang ez a bányában? Furcsa bánya ez, szentigaz. És nyomasztó sejtések bántották. Megemberelte magát, jól megmarkolta a csákányt és kemény léptekkel tovább haladt. De akkor ámult el igazán, mikor a vésztojósló zizegés egyre közeledett hozzá és lassan, lassan átalakult vidám cigánymuzsikává. Már hallani lehetett a duda dörmögését meg a síp füttyülését, amint szépen keveredett a hegedű szavával. A pattogó, vidám serbát játszották, amire táncolni jó. S e vidám muzsika, amint bongva-zengve verődött itt, a rideg, fekete bányában, oly döbbenetesen furcsa volt, mintha egy mesebeli sárgarigó csapongana e sírnál mélyebb óriási üregekben.

Dumitru földbegyökerezett lábbal állt és fülelt. A szíve ficánkolt, mint a pisztráng a nyársfa hegyén. Tán, ha nem röstelli Susana előtt, még vissza is fordul. A kíváncsiság viszont előre ösztökélte, folytatta útját. A zenebona most oly erővel harsogott, ki-be tekerődve a tárnák csavaros tekervényein, hogy Dumitru valósággal belekótyagosodott, a lába szinte magától vitte előre és ő ment, bódultan, aggodalmas kíváncsisággal. Hirtelen az éjjeli pille jutott eszébe, ami behull a gyertya lángjába. Tán így megyen ő is a romlás felé?

Egy fordulónál tágas üreg tárult a szeme elé. És oly látvány, hogy hűledező torpanással megállt, felordított kínjában, csákányát kiejtette, halántéka pengett egyet, mint a megcsipentett hegedűhúr és Dumitru ész nélkül rohant máris visszafelé. Szerencse, hogy lámpása a derekához volt erősítve. A pokoli, vad röhögés, mely az üregből kizengett, túlharsogta a friss erővel csengő muzikaszót is, ott ragadt Dumitru fülében, aki futott, ahogy a lába vitte, fülében az ördögi csiricsaré, hátában a hideg rémület, szemében a becsületes emberfiának nem való látvány. Szőrös, ugráló alakzatok, amint ide-oda billegve fújják muzsikájukat a tűz körül, az öreg Sandru épp pálinkás üveget emel a szájához és az öles *gazda*, aki török módra

ül, lábát maga alá vonva s mégis kimagaslik a társaságból: a hegyes szarvú, fekete szőrös, vigyori pofájú sátán maga, amint a tűz nedvesvörösre festi a fertelmes képét és hevesen feléje kiált, amikor megjelent az üreg bejáratánál. Futott Dumitru, nyeldekelve a levegőt, mint a kutya, a hideg izzadság ragadósan tapadt a ruhájához, keringett vele az egész bánya és ha nem viszi bányászösztöne, mely éber, akár a madarak vezérlőképessége, szégyenszemre még vissza se talál a bányájához. Fellélekzett, mikor hazaért a bányájába, de a rémület már befészkelte magát a csontja velejébe, gyorsan szedte a lábát, hogy hamar a faluba érjen s a nyomasztó aggodalom lehulljon a melléről és egyre visszatekintgetett, nincs-e valami *furcsaság* a háta megett.

A faluban lelkendezve, ordítózva futkározott ide-oda, hogy összehívja az embereket, hosszú, vékony két karját cséphadaróként lengette és hangját lassú kongással verték vissza a hegyek. A völgykatlanban elnyúló falu szerteszt heverő házaiból kíváncsian bukkantak elő az emberek, jobbára asszony nép, mert a férfiak a bányákban vannak ilyenkor, de akadt néhány férfi is. Szörnyűködve, sápítózva álmélkodott a falu, senki nem emlékezett ily lélekzetszegő, vér-fagyasztó esetre. Többen meg is mondták, hogy nekik rég gyanus ez a zsugori vénember, az öreg Moldováné meg elárulta, hogy egy téli este, mikor kecsketejet vitt neki, a sötét szobában ült az öreg és a szeme zöldesen csillogott, szikrázva, akár a macskáé, hogy ijedtében majd elejtette a csuprot. Ott zibongtak, daráltak, egymást túlkiabálva a népek, sokan meg is tapogatták Dumitrut, él-e valósággal a rémítő látomány után, mások Susanát vigasztalták, aki úgy szorongatta egyre az ura kezét, mintha a jegyese volna.

Dumitru boldogan sütkérezett a nagy népszerűségben. Nem is igen bánta már, hogy megesett vele a szörnyű ijedelem és nem győzte újra, meg újra elmondani a kalandját. Büszkén, kifeszített mellel járkált az emberek között, bányazsirtól, köpenésztől koszos ruhája helyett mintha a sárkányölő lovag selyemköntöse pompázna rajta és sápadt arca kipirult. Boldog, szép percek voltak ezek... Mondják, a haldokló érez ilyenformán, mielőtt beléhull az örök sötétségbe.

Mert felhangzik újra a sátán muzsikája. Még csak halkan, messziről. De elég tisztán ahhoz, hogy megdermedjen mindenkiben a vér. Az üde hegyi levegő valósággal elszürkül, mintha félelmetes szörnyalakok cikáznának benne, ide-oda repdesve. És közeledik a zene, mint a világ vége és már látni is a kanyargós főúton, éppen ott, ahol kiválik a kanyargás a Trifáék háza mellett, az ugra-bugráló, szőrös, fekete alakokat, élükön ott imbolyog maga az öles főördög. Kirobban a rémült sikoltás mindenkiből, a tömeg széjjelugrik, akár a kecskenyáj, ha sas úszik föléje, csak azok bújnak egy-egy szikla, vagy óriásfa mögé, akikben erősebb a kíváncsiság, mint a félelem és a hegyoldalra elszórt házakból lesandítanak az emberek, hogy lássák, mint viszi el a boldogtalan Dumitrut a gonosz. Tán már magához is kaparintotta a levegőn keresztül, mert úgy eltűnt, akár a füst.

Megérkezvén pedig az üresen maradt térségre, a rémületes alvilági alakzatok még egyszer körültáncolják muzsikáló társaikat, aztán Sandru bátya intésére valamennyi lerántja magáról a szőrös, fekete bőröket és térdet csapkodva, ott röhög a Bembea Lázár, az Alba Konstantin, a Liciu Juon és a többiek, a falu becsületes bányászlakója valamennyi. A sok ember elősereglik újra, ide-oda dülöngélnék neveltükben, mert emberemlékezet óta ilyen mulatság nem esett meg a bányavidéken. Micsoda okos fickó az öreg Sandru! Mindíg tudtuk, hogy furfangos legény, de igazában csak most mutatta meg a foga fehérét! Alaposan túljárt az otromba fajankó, Dumitru eszén! Aki nem átallotta volna elrabolni a szegény tehetetlen bányáját! Ohó, mit beszélsz, ki a tehetetlen? Hisz ezer róka ravaszságával felér az esze. No lám, az öreg Sandru! A Dumitru pedig, az éhenkórász, aki egy mákszemért pofonútteti magát? Az is ember?

Igy beszélt a falu. Szerencse, hogy Dumitruék nem hallották, úgy belebújtak a kalyibájukba. Nem is volt maradásuk a faluban, elkótyavetyélték a bányájukat, aztán mentek más vidékre, ki tudja, hová? De Sandru bátya se élvezhette sokáig a dicsőségét. Megholt hamar, félesztendő se telt belé: egy erős csákányütésnél megszakadtak az inai, alig tudta hazavonszolni magát, aztán az ágyban egy hét alatt kiköpte egész tüdejét. Ha egyezkedik a Dumitruval, tán száz évet is megél abból, amit az dolgozik neki. Nem úgy vagyunk-e mindnyájan, mintha mécses nélkül botorkálnánk egy vaksötét bányában?

A KINAI LÁNY

A hadnagy nem bírta tovább. Felült fekvőhelyén és tágrameresztett szemmel belebámult a félhomályba. Igen, vegyük elő a buzaszem-játékot újra. Tegnap délelőtt hallotta a régi perzsa anekdotát a sakk játék feltalálójáról, aki jutalmul csak annyi buzaszemet kért a királytól, amennyi ráférne a hatvannégy mezőre, ha valamennyire az előző mezőn lévő mennyiség kétszeresét tennék. Kitűnő orvosság ez, ha nincs kéznél elmeógyógyintézet. Mult éjjel eljutott a tizenkilencedik kockáig, ami f3, a királyfutár előtt lévő fehér kocka, van pedig rajta... van pedig rajta... kétszázötvennyolcezerszáznegyvennégy buzaszem. A szám azonban mintha nem volna helyes... Nem baj, kezdjük előlről, mert idő, az aztán van bőven. Tehát az első kockára egy szemet, a másodikra kettőt, a harmadikra négyet és így tovább, nyolc, tizenhat, harminckettő, hatvannégy, százhuszonnyolc...

A tizennegyedik kockánál már erős fejtörésébe került a játék. Két tenyerébe markolta homlokát, nagy fekete táblát képzelt maga elé, fehér számokkal. Megfeszített aggyal dolgozott, hogy kimeneküljön eszeveszett és idegroncsoló fantaziálásából. Az alacsony, hosszú teremben két oldalt egy-egy sor ágy állt, az ágyakat kicsiny, durván összetákolt szekrénykék választották el egymástól s az emberfejnagyságú, jégréteggel borított ablakok tejfehér félhomály, mint megannyi felakasztott hullapofa sorakozott a barakfal mentén. Horkolás, brummogás hallatszott, nyögések, sóhajok, mintha csupa lázbeteg viaskodna lidérceivel, savanyú, fullasztó párák gőzölögtek az ide-oda hánykolódó izmos férfitestekből, a napi veszekedések, gyűlölködések, vitatkozások, féltékenykedések mocsaras, sűrű levegője mintegy vastag rétegben leülepedve terjengett szét a padlón, hogy reggel, az emberek sürgés-forgásától felborzolódván, újra belevegye magát a lelkekbe.

Huszonegyedik kocka, d3, a vezérgyalog előtti mező, azaz egymillióharminckétezeröttszázhetvenhat búzaszem. Szép teljesítmény, azt a mindenit. Hét számjegyet már nem csekélység fejben kettővel szorozni. Annál jobb. Belefáradva a nehéz munkába, de kitisztult fejjel, mintha hideg vízbe mártotta volna a koponyáját, dült le újra az ágyba. Néhány percnyi alvás után felriadt, azt hitte, átaludta az éjszakát és hajnalodik. A kétségbeesés valósággal megdermesztette: foszforszámjegyű órája még mindig csak féltizenegyet mutatott. Hátra még az egész kivárhatatlan éjszaka. Tehetetlenül húnnya be szemét, alvásra készen és néhány pillanat múlva ott tartott, akár a buzaszemek számlálása előtt. Mit törődik a vér, az agy, az idegrendszer holmi külső körülményekkel, háború, Szibéria, fogság? vakon és letiporhatatlanul követelődzik csillapodás után. A hadnagy behúnyt szemmel, szétvetett karokkal fekszik, liheg, homlokán kidagadnak az erek, a látomások előntötték újra, zsúfoltan és véresen dagadoznak agyában és rettentő erejükkel majd széjjelvetik a koponyacsontját. Tisztaság, hitvesi hűség, lelkiismeret, üresen kongó szavak már régen, huszonöt éves, második esztendeje tesped fogságban s az élmények olyan tömege nehezedik három hónapos házasságának emlékére, hogy az vékonyra lapítva, foszladozva mállik valami le nem rögzíthető, álomszerű köddé. Félelve nem kapott levelet, akkor egyszerre hat érkezett, de a felesége nyilván nem kapta meg fényképet kérő leveleit, mert fénykép nem jött és hiába vájkál az emlékezetében, nem tudja maga elé képzelné a felesége arcát. Napokig búskomor volt, amikor először vette észre, hogy határozatlan, elmosódott képpé vált az ő szerelmesének az arca. A szagára emlékszik, egy kis barna lencsére a lapockája alatt, egyébként a felesége egy meztelen női test. Fülledt vízióiban arc nélkül szerepel. Az arc nem is fontos, a test a fontos, mindegy, akárkié. Test! Habkönnyű és lágy, egy nőnek a teste, egy mozdulat, amint felveti fejét és könyökben oldalt kiszögellő két karral megigazítja a frizuráját, lengő járással jön-megy körülötte és léptei nyomán üde illat lebben, nevetése, mint fodros szellősuhanás a tenger ólmos tömegén, ha ezüstösen megcsendül az ő kemény, érdes hangja felett és a gyengecsontú,

templomi hüvösségű kis keze, amint az ő homlokára tapad és érzéki varázs, vigasz, ösztönzés, anyai áldás lüktet belőle...

Felugrik.

Szóval ma.

Kilenc kilométernyire fekszik Kvszan, apró kínai falu, ahol pénzért nőekkel találkozhat az ember. Eddig hárman szöktek ki a táborból a faluba. Soha nem tértek vissza. Nem mintha tovább mentek volna, Kínán keresztül. Valamennyit megtalálták később mezítelenül, csontkeményre fagyva. Állítólag kínai rablóbandák áldozatai. Öt hónapja, hogy Adler, a császár vadász főhadnagy kilógott, azóta nem próbálkozott senki. Öt hónap nagy idő. Azóta megváltozhattak a viszonyok, tán szétszóródtak a bandák, tán ügyetlenek voltak a fiúk, az országúton mentek, ahelyett, hogy az erdőn keresztül vették volna útjukat. Azért mentek az országúton, természetes, hogy azért, mivel nem volt iránytűjük. Neki azonban van! Azonfelül erős, kisportolt teste, medvetüdeje és távfutásban kiváló volt világéletében, ha ki is jött egy kicsit a tréningből. Kiszökni a faluba! Ez mindannyiuk dédelgetett álma. Az utat úgy ismerik a szelíd, barátkozó örök leírásából, mintha többször bejárták volna.

Felkölti Hajnal Lacit, hogy magával hívja. A fiú gyermekkori pajtása, akivel életútjuk tizenhárom éve halad párhuzamosan. Együtt jártak iskolába, ugyanegy ezredhez kerültek, együtt kerültek fogságba. Sajnos, egy hete összekaptak, azóta nem beszélnek egymással. Laci azt mondta, hogy Harmath Hedvig játszotta a Candida főszerepét, ő pedig határozottan állította, hogy Varsányi Irén. Sőt a szavát adta erre, mire Laci ugyancsak a szavát adta a maga igazára, tehát kételkedett az ő becsületszavában. Azóta tart a harag.

- Megőrültél? - súgja Hajnal és látszik rajta, hogy minden álom kiröppent a szeméből.

- Meg.

Hajnal Laci felül az ágyban, a félhomályban éles fénnel csillog a szeme. Hirtelen elhatározással, egyik lábával lelép a padlóra.

- Harmath, vagy Varsányi? - kérdi.

- Micsoda kérdés! Persze, hogy Varsányi.

- Akkor eridj magad!

Visszafekszik és karjára könyökölve nézi a barátját, amint az sebtiben magára rántja a ruháit. Gyorsan elkészül, kis tétovázás után odalép hozzá. A hadnagy a kezét akarja nyújtani, istenhozzádot akar mondani, de úgy érzi, hogy az összeveszés után ez a patétikus gesztus azt jelentené, hogy „e nehéz órában, élet-halál mesgyéjén, ime baráti jobbomat nyujtom”, vagyis, hogy „halála előtt megbocsát az ellene vétkezőknek”. Az érzelgősségtől pedig irtózik, akár mindennapi ebédjüktől, az Amur-lazactól.

- Szervusz! - löki oda és indul kifelé.

- Szervusz! - hallja a háta mögött.

A „portásfülkében”, ahogyan az őrszobát elnevezték, alszik a két szuronyos katona. Végigsiet az udvaron. A meleg ágy után meg-megborzong a husz fokos hidegben, holott prémmel bélelt bunda és két szvetter van rajta. A főkapun lehet csak kijutni, nehogy a toronyban figyelő őrszem löjjön az emberre. Az őrszobában hárman bóbiskolnak az inspekciósok, tíz hosszúkas, szögletes kínai szivar, két zsebkendő és harminc rubel árán túlkerül a háromméteres palánkon, a kincsekből jut az örnek is, aki kezét lengetve int le a toronyból.

*

Megkönnyebbülten, mennyei bágyadással testében indult hazafelé. Egy jóllakott állat elereszkedő nyugalma omlik szét benne, kezében még ott a gömbölyű kis test bársonya s visszafojtott ujjongás fészkel a torkában, mialatt sietve halad el a falu utolsó viskói mellett. A világos égbolton csillagok ezrei szikráznak, háromszor akkorák, mint a magyar csillagok és egy idegen hold vakító, fehér ívlámpája löveli fényét, mint egy mesebeli, jéghideg napkorong. A széles hómezőn kis fekete pont a fiú, amint a végtelen égbolt alatt viszi a maga külön kis világát. Ha most ellenkező irányba fordulna, végig Kínán, Shanghaig, Uristen! Mennyi leleményre, ügyességre, erőre volna szüksége, minden nap, minden óra új helyzet, új veszélyek elé állítaná, nem is volna energiája hozzá. Soká nem tarthat már a háború, két és fél esztendeje tart ez a példátlan harc, meddig akarják folytatni még? Tán néhány hónap mindössze és aztán szép kényelmesen megy az egész tábor haza. Nem bolond az életét kockáztatni, egyedül a tengernyi Kínán keresztül, egy kiismerhetetlen, alattomos népség között. Ámbár ez a kis kínai lány... Ezt a macskasimulékonytságot, ezt a szánakozó, forró odaadást, ösztönös megérezését, hogy életadó fluidum ő e pillanatban a szegény idegen katona számára, erre csak nő képes, a nő, az örök anya s örök kedves, az ewig Weibliche, az egyetlen, a pótolhatatlan, aki nélkül nincs élet, aki egy mosollyal, egy mozdulattal tébolyt oszlat széjjel és örömet gyújt a legfásultabb, legférgesebb lélekben is. Érezte-e felesége iránt valaha is ezt a túlradó hálát, amit e nyiszlett kis teremtés ébresztett benne? Elmondja-e vajjon a feleségének? Hogy elmondja-e? Az asszony ugyanazt a hálát fogja érezni a kínai lány iránt.

Ohó! Vigyázat, itt kezdődik az erdő! Most letérni az útról! Félóra időveszteség, de istenkísértés volna most könnyelműsködni. Hisz ha beszélni tudott volna a kis kínaival, alaposan kikérdezte volna, milyenek a viszonyok a vidéken. Nem baj, ha az idejövétel lebonyolódott símán, visszafelé se lesz rosszabb. Alig tett néhány lépést a ritkás erdőszélen, körül volt véve.

Öt állig felfegyverzett kínai. Hangtalanul és láthatatlanul léptek elő a fák mögül és némán álltak körülötte, mint élesen figyelő szobrok. A torka összecsomósodott, a szemgolyója megbénult, gyomrából ludbörző iszonyat szisszent végig a hátán. Az öt ember merev, üveges hallgatása nem is volt emberi. Vadállatok beretvaéles figyelésére hasonlított, mielőtt leshelyükről áldozatukra pattannak. Ösztönszerűen, a beidegzett, régi módszer szerint, mintha elhangzott volna a szokásos „pénzt, vagy életet”, gyors mozdulatot tett a belső zsebe felé, a tárcájáért, mire mind az öten egyszerre bődültek fel. A hideg, megkövesült csendben úgy zuhant rá az ordítás, mintha szíven vágták volna. A melle lassan, fojtogatóan összeszorult: nem emberek ezek, a rablóvilág beidegzett jogszokásai nem érvényesek itt...

- Hadifogoly... - mondta oroszul, hangja fulladtan tört elő, mintha kötélfeszülne a nyakán.

Semmi válasz. Most nagyon lassan nyult a tárcája után, elővette, szétnyitotta, hogy pénzt vegyen ki belőle. Ekkor az egyik kínai kirántotta kezéből a tárcát, mely, mintha levegővé foszlott volna, egy szemvillanás alatt eltűnt, érthetetlen módon, hisz zseb sem volt a rabló szőrös bundáján.

- Dokumente! - kiáltott kétségbeesve a fiú és könyörögve nyujtotta ki mindkét kezét a kínai felé. Egy acélfehér késpenge rebbent meg a levegőben és olyan emberfölötti fájdalom harapott az ujjahegyébe, hogy felüvöltött, térdre esett és szeme teli lett könnyel. Többől lehasított három ujj hevert a hóban, mint elszórt szivarok, kezéből ömlött a vér, gyomrát mint egy görcsös vasmarok szorította össze a szederjes félelem, a halál elviselhetetlen közelsége. Nem tudta, mit tesz, másik kezével gyorsan az ujjai után kapott, mintha ezeket is elvehetnék tőle, de felrántották a földről, a kezében csikorgó fájdalom ködbe borította minden észleletét, villámgyors, fürge kezek szemfényvesztő ügyességgel hámozták le róla a ruhát, csizmát, fehérneműt, nem telt belé egy perc, anyaszült meztelenül vergődött a kezek között, melyek még a láncocskát akarták letépni a nyakáról. Valami iszonyatos, álomszerű bódulat szállt az agyára, mely még nem tudta befogadni a váratlan, új helyzetet, fülében saját, állati

üvöltése kongott, mintha köcsögbe dugott fejjel ordított volna. Tűz és jég, a talpa tüzel, teste megdermed, véres keze, egész karja, mintha tövig tűzben égne. Mikor elengedték a szorító markok, nyílegyenesen nekifutott az útnak, visszafelé, a falu irányába. Csontja velejéig égette a fájdalom, mintha beléje csimpaszkodó, láthatatlan manók hasogatnák jégéles késekkel a husát, majd a szeme előtt elfeketült és egy pillanatig hihetetlen világossággal érezte, hogy álmában egy óriási szecslovakáló gépbe került, mely össze-vissza vagdossa a testét, vakon, ahogy a fordulatok dobálják. A vízió oly éles volt, hogy lelkendező megkönnyebbülés ébredt benne: most, egy szempillantás és rögtön felébredek! A kínai lány árult el, valamiért kiment és jóideig künnmaradt. Hirtelen bénító gyengeség fogta el, elfulladtan vágódott le a hóba félórai futás után, mely valójában három percig se tartott. A dermesztő hideg szinte lemarta a husát és a nyers csontváza mintha egy fehérén izzó fémlapra esett volna, úgy égette a hó. Ereje minden megfeszítésével izgett-mozgott, oldalt, hasra, újra hátra, meleg nyelvvel nyalta magát, lehelete meleg füstjét eszelősen fujta ide-oda a testén, avval a baromi, tompa reménnyel, hátha egy szánkó jön arra, vagy éppen a kínai lány, aki utolsó pillanatban megkönnyörült rajta és a marcangoló fájdalom a kezében, melyre métermázsányi parazsat kötöztek - külön szerencsétlenség, hogy jobbkez, de jó, hogy a hideg máris megalvasztotta a vért - ...s amikor mozogni se tudott a kimerültségtől, nyögve, szuszogva szétterült, átadta magát sorsának.

- Meghalni, gyorsan meghalni, - gondolta anélkül, hogy hitte volna, hogy a lelke kiröppen belőle, a szíve ketyegése elnémul és teste megfeketült, nyirkos hullává válik. A halál szó öntudatlanságot jelentett, teljes eszméletlenséget akart csupán, hogy ne tudjon semmiről, mely alvásba merülten hamarosan megtalálják és reggel felébredjen a barakban és látta magát a szájátva figyelő fiuk között és hallotta a hangját: óva intelkek benneteket az efféle kalandoktól, nézzétek a kezem, - hogy a következő pillanatban szükölve eszméljen fel az iszonyatos valóságra. Megpróbált feltápászkodni, de már mozdulni se bírt, a keze lehúzta, mintha cövekkel volna leszögezve a földre, inai megkeményedtek, térde megmerevedett, üvegszerű, maró anyaggal vonták be végig a testét, torkából nyivákoló hangok törtek elő. Az agyvelő az ember fejében, remegtek a gondolatai, jól körül van véve, az fagy meg utoljára. Kezdte nem érezni minden ízében reszkető, jéghideg testét. A rémület újból végigkorbácsolta. Megfagyok, rögtön megfagyok itt a hóban és az agyvelőm élni fog tovább, eltemetnek és még mindig tudni fogok magamról, tán így alkották meg az embert, micsoda felfedezés, Uristen és nem mondhatom el senkinek.

- ...segítség, segítség... - üvöltött bele a nesztelen, óriási éjszakába. Észrevétlenül terjedt el benne a zsibbadt érzéketlenség, mikor agya még mindig élesen fogott. S mint aki görcsösen kívánja az álmod, mely annál inkább kerüli, minél jobban áhítozik utána, úgy könnyörgött nyomorult elveszettségében, hogy szabaduljon meg végre agyműködésétől. - Segítség! - kiáltotta még egyszer s nem vette észre, hogy szájából csak suta hápogás tör elő. - Segítség... segítség... segítség... - vélte még kiáltani hosszú ideig és lassanként, észrevétlenül símult át a szavak ritmusából egy másik, ritmikus lebegésbe, mintha könnyű hullámmal csusszanna fel és alá egy meleg, lágy anyagban. Ez a halál, gondolta és minden felelősségérzet leállt róla, arcán símogató melegséget érzett, a kínai lány forró, puha mellei közé furta a fejét, óriási, dagadozó, tejszagú óriások közé, melyekben parányi féregként, jóleső dörzsölődéssel húzódt meg ő maga, felszabadultan és kéjesen evickélve az eléje táruló temérdek örömben és tenyerében újra ott símult a gömbölyű, kis sárgás test, odaadó, örök asszonyiságával.

- Megérte... - ez volt utolsó gondolata és boldogan hullott bele egy sűrű, vajszerű feketeségbe.